

ISSN 1300-4689

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

YIL:39

SAYI:467

KASIM 2016

Erciyes

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

(Ulusal Hakemli Dergi)

ISSN: 1300-4689

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Âlim GERÇEL

Genel Yayın Müdürü

Ömer BÜYÜKBAŞ

Düzenleyiciler

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN, Prof. Dr. Remzi KILIÇ

Dr. Ahmet KAYASANDIK

HAKEM HEYETİ

Av. Nevzat TÜRKTEK (Erciyes Dergisi Emektarı)

Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Ahmet CİHAN (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Necmettin Erbakan Ü)

Prof. Dr. Atabey KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Erdoğan BOZ (Eskişehir Osmangazi Ü)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. İlyas GÖKHAN (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Ü)

Prof. Dr. Kemal GÖDE (S. Demirel Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Metin KARAÖRS (Erciyes Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Metin ÖZARSLAN (Hacettepe Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa KESKİN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa TURAN (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Osman YILDIZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Remzi KILIÇ (Erciyes Üniversitesi)

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY (Erciyes Ü'nden Emekli)

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ (Ege Üniversitesi)

Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ (Erciyes Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa SEVER (Gazi Üniversitesi)

Doç. Dr. Kudret ALTUN (Erciyes Üniversitesi)

Dr. Ahmet KAYASANDIK (Abdullah Gül Üniversitesi)

Mehmet ÇAYIRDAĞ (Erciyes Üniversitesinden Emekli)

Yaşar ELDEN (Erciyes Üniversitesi)

Yazışma Adresi

Erciyes Dergisi, P.K. 218, 38002 KAYSERİ

Telefon – Belgeç: 0 352 231 73 03

İdare Yeri

Sahabiye Mahallesi Muhtarlığı

Kalenderhane Sokağı, Nu.: 8

38010 Kocasinan/KAYSERİ

Ağ sayfası: www.erciyesdergisi.com

E-posta: bilgi@erciyesdergisi.com

erciyesdergisi@myynet.com

alimgercel@myynet.com

İÇİNDEKİLER

SAYFA

<i>Gülner Kültürünün Türk Kültürü İçerisindeki Yeri</i>	
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN.....	1
<i>Hazan Rüzgârı (Şiir)</i>	
Şemsettin AĞAR.....	6
<i>Tıva Türkü Hüdere Kam Örneğinde Tiyatro ve Şamanizm İlişkisi Üzerine Tespitler</i>	
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU.....	7
<i>Kan Çiçekleri (Şiir)</i>	
M. Nihat MALKOÇ.....	9
<i>Temsil Heyeti'ne Verilen Bin Lira</i>	
Prof. Dr. Kemal GÖDE.....	11
<i>Kemal Sunal'ın Salako Filminde Yer Alan Türk Halk Hikâyesi Motifleri</i>	
Aydın GÖKTAŞ.....	12
<i>Yetmedi mi Allah'ım! (Şiir)</i>	
Zübeyde GÖKBULUT.....	15
<i>Hoca Ahmet Yesevi'de Türkçe Sevgisi</i>	
Osman BAŞ.....	16
<i>Aşağılık Bir Kalkışma İç İşgalcilerin Türkiye Cumhuriyeti'ni Sonlandırma Girişimi</i>	
Prof. Dr. Mustafa KESKİN.....	21
<i>Akıl ve Yürek (Şiir)</i>	
Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN.....	23
<i>Firari Baharlar (Şiir)</i>	
İbrahim ŞAŞMA.....	23
<i>Gayrı Dayanamam Ben Bu Hasrete ve Âşık Hüseyin</i>	
Dr. Halil ATILGAN.....	24
<i>Çocuğun Gelişiminde Müziğin Önemi</i>	
Dr. Sonat SEYHAN.....	28
<i>Bir "Âşık Kemâlî Bülbül" Vardı</i>	
M. Halistin KUKUL.....	29
<i>Oğuzbaşaran'la "Kalem Sohbetleri"</i>	
R. Mithat YILMAZ.....	30
<i>Son Üç Yüzyıl</i>	
Hasan TULÜCEOĞLU.....	32
<i>Gâzî Meclis</i>	
Muhsin BOZKURT.....	33
<i>Diriliş (Şiir)</i>	
Ahmet DOĞAN.....	33

Fiyat Tarifesi (KDV dâhil)

Sayısı: 10 TL

Yıllık abone bedeli: 90 TL

Resmî abone bedeli (Taahhütlü): 120 TL

Yurt dışı abone bedeli: 40 Euro – 50 Dolar

Dergimiz öğretmen ve öğrencilere %10 indirimlidir.

Reklam bedeli: Reklam sahibinin lütfuna tâbidir.

Havaleleriniz için posta çeki hesabı: Âlim Gerçel, 116866

Baskı

Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic.

Oymaağaç Mah. 5067. Sok. Nu.: 4-C Mobilyakent Kocasinan/KAYSERİ

Telefon: 0352 320 48 61, Belgeç: 320 48 54

www.gecityayinevi.com E-posta: gecitmatbaacilik@hotmail.com

YIL: 39 ★ SAYI: 467 ★ KASIM, 2016

Mersin İlinin Toros Dağları üzerinde kurulmuş, 950 metre yüksekliğindeki, 27500 nüfuslu şirin ilçesi Gülnar...

Nüfusunun tamamı Oğuzların Beğ Dili, Bulaca, Bulacalı, Oğuz, Oğuzhan, Yıva (Yuva, Yava), Sarıkeçili, Tekeli, vb. (Sümer 1980: 307, Türkyay 1979: 65, 130, 166) boylarından oluşan; tarih boyunca vatanlarına, bayraklarına, dinlerine, geleneklerine göreneklerine sahip çıkan mert insanların ilçesi Gülnar...

Bir zamanlar üzümüyle ün salan, “şığrana”larında pekmez kaynatılan, sergiliklerinde üzüm kurutulan, bu yüzden de “cuburcu”luklarıyla ün salan çalışkan insanların yaşadığı Gülnar...

Adını, Hazreti Peygamber’in ter kokusu gül ve bereketin sembolü nardan alan Gülnar...

Orta Asya’dan göçüp gelen, bastonunu vurduğu yerden çıkan su ile kurak toprakları suya kavuşturduğuna dair efsaneler anlatılan Şeyh Ali Semerkandi hazretleri ve Şih Ömer’in manevi koruması altında olan Gülnar...

Adını, bir kadının İslam ordularına yaptığı yardımdan veya büyük keçelerden oluşan çadırdan alan Büyükeceli...

Halk arasında turfanda sebzesiyle öne çıkan Çağlayık, günümüzde ise Türkiye kamuoyunu çok uğraştıran nükleer santraliyle anılan Gülnar’ın Büyükeceli Mahallesi...

Adını Oğuz Kağan’dan alan Gülnar’ın Kuskan Mahallesi...

İstiklal Savaşı’nda, Kıbrıs’ta, Güneydoğu’da destanlar yazan ve ölmezler kervanına katılan şehitlerin ilçesi Gülnar...

Benim Gülnar’da yaşamam, ekmeğini yiyip suyunu içmem ve kültürünün tanımam Atatürk Üniversitesindeki asistanlığımın ilk yıllarına rastlar. 1980 yılında genç bir avukat olan Günay Aslan’la bir cuma günü ilçeye geldim. O gece Sa-

yın Aslan’ın evinde misafir oldum. Bundan sonra sırasıyla iki kardeş (Anamurlular) lokantacı, kendisi de şair olan Terzi Adnan Beyle tanıştım. Dönemin kaymakamı da benim Gülnar kültürü üzerine yaptığım çalışmama çok büyük destek verdi. O zamandan bu yana 37 yıl geçmiş, vefat edenlere Allah’tan rahmet, yaşayanlara da sağlıklı ömürler diliyorum. Bu derleme gezisinde Gülnar’da 15 masal tespit etmişim. İzninizle geç de olsa bu kaynak şahıslarımın adını zikretmek istiyorum: Mehmet Açık (bıçak çarkçısı, 3 masal), Mehmet Ali Bahar (çiftçi, 2 masal), Mükremin Tanacı (işçi, 1 masal), Mahmut Tırak (işçi, 2 masal), Bedrettin Yarar (çiftçi, 2 masal), Abdullah Yavuz (çiftçi, 1 masal). Kaynak şahıslarımdan ahirete intikal edenlere rahmet, yaşayanlara da sağlıklı ömürler diliyorum (Alptekin 2002: 46-49).

Sözünü ettiğim dönemde benim işim Taşeli Platosundan masal derlemektir... Meraklıydım, aceleciydim, yanına yaklaştığım herkesten masal istiyordum. Şu anda kimin anlattığını bilmiyorum ama onlardan derlediğim bir hayvan masalını, yaklaşık kırk yıldır her eğitim öğretim yılının başında öğrencilerime anlatıyorum:

“Bir yılanla tilki arkadaş olmuşlar... Beraberce epeyce bir gezip dolaştıktan sonra bir ırmağa varmışlar. Amaçları da karşıya geçmekmiş, ama olacak bu ya tilki yüzmesini biliyor, yılansa bilmiyor. Bu durumda yılan:

“Tilki kardeş sen yüzmesini biliyorsun, bense bilmiyorum. Ben karşıya nasıl geçeceğim?” deyince tilki:

“Yılan kardeş bu iş kolay, sen benim boynuma dolanırsın, ben de seni karşıya geçiririm.” demiş.

Öyle de yapmışlar ama ırmağın ortasına doğru gelince yılan tilkinin boğazını sıkılamaya başlamış. Durumun vahametini anlayan tilki:

“Yahu yılan kardeş ben senin doğuştan o güzel gözlerine âşığım, bir kere öpeyim, ondan sonra ne hâlin varsa gör.” demiş.

Yılan kafasını tilkinin ağzına doğru uzatınca, tilki yılanın boğazını sıkıldığı gibi karşı sahillere götürmüş ve kumsala dümdüz uzatmış. Ardından da:

“Arkadaş ben eğri büğrü dost istemem böyle dost doğru dost isterim.” demiş.

Batılılar bu metne “fable” diyorlar biz ise hayvan masalı. Metinden alınacak dersi size bırakıyorum. İsterseniz günümüze de uyarlayabilirsiniz...

UÇGUK / UÇUK / ŞEYTAN GEMLEMİŞ

Hiç şüphesiz bu kısa süre içerisinde koca bir Oğuz kültürünü size anlatmayacağım. Bu sebepten size belirli örnekleri sunacağım. Bu işi yaparken sizi onlarca yüzyıl geriye götüreceğim. Bazen de kardeş Türk cumhuriyetlerinden tespit ettiğimiz metinleri sunacağım. Bu tespitlerimizden ilki “uçuk”tur. Divanü Lügati’t-Türk (Atalay 1985: 89)’te “Uçguk” olarak geçen kavram, bugün Hazar Denizi’nin doğusundaki Türk boyları arasında aynı adla bilinmektedir. Azerbaycan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Balkanlar ve Türkiye’de ise ortadaki “g” ünsüzü düşmüş ve “uçuk”a dönüşmüştür.

Çoh vaht soyukdeyme zamanı dodakda uçuk emele gelir. Bir hefteye, on güne dek devam eden uçuklar kaşınır ve ağrı verir. Bu zaman demir bir eşyanın üstünde çöreyin kırak hissesini kızdırıp hemin uçuşun üstüne koyurlar. Bunu deflerler tekrarlayırlar, uçuklar tezlikle keçip gedir. Bazen de bu uçuklara herkesin öz kulak zerinden sürtürler. Bu zaman çalışıb dodağı yalamamak lazımdır (Ezizkızı 2015: 146).

Günümüzde Gülnar’ın da içinde bulunduğu Taşeli bölgesinde uçuşun sebebi şeytana bağlanmakta ve halk arasında uçuk olan kimseye “şeytan gemlemiş” denilmektedir. Tedavisi, yukarıda Azerbaycanlı araştırmacı Ezizkızı’ndan alınan özgün metinde de anlatıldığı gibi çok basittir. Oklava veya ağaçtan yapılmış şiş ateşte ısıtıldıktan sonra uçuşun üzerine basılmaktadır. Bazen de ısıtılmış bir demir parçası beze sarılarak yaranın üzerine konulmaktadır. Gülnar’ın Büyükeceli Mahallesinde, uçuk olan kimsenin “sabahleyin yüzünü yıkamadan kapı tahtasını ısıtırırsa hastalığın geçeceğine”

(Sarı 1999: 85) inanılır.

İslam öncesinde bu tür hastalıkların sebebi kötü ruhlara bağlanmaktadır. Kötü ruhlar yukarıda da belirttiğimiz gibi İslami dönemde şeytana dönüşmüştür. Şaman ayinlerinde kötü ruhların kaçırılması “alaslama” adı verilen bir törenle gerçekleşmektedir. Günümüzde alaz kelimesi Taşeli kültüründe yaşamaktadır: Sacın külünün az veya ateşin alevli olmasından dolayı ekmek pişerken göz göz yanmalar olursa buna ekmek alazladı denilir. Bunun dışında geçiş dönemlerinden doğum sonrasında, müzmin kadın hatalığına yakalanan kadın ardıc ağacının buharına yatırılır, ocak kadının okuduğu dua ve ateşle kadına musallat olduğuna inanılan kötü ruhun kaçırılacağına inanılmaktadır. Bugün mevsimlik bayramlarımızdan Nevruz ve Hıdırellez’de ateşten atlamanın sebebi bir tapınma olmayıp temizlenme, arınmadır.

Yılandan, Uzun Böcüye

Taşeli kültüründe baharda ilk görülen yılan öldürülmelidir. Öldürülmezse yılın uğursuz geçeceğine inanılır. Bu sebepten Azerbaycan Türklerinin “İlin Ahir Çerşenbesi”, Türkiye ve Balkan Türklerinin “Cemre” adını verdikleri mevsimsel geçişte ilk görülen yılan öldürülürse yılın bereketli geçeceğine inanılır. Bakınız Azerbaycan Türkleri arasında tespit edilen bir atasözünde bu düşünce nasıl özetleniyor: *İlanı görene de nehlet, görüb öldürmeyenede nehlet.*

Hiç şüphesiz öldürülen yılanın karınca ocağına bırakılmasıyla birkaç gün içinde etinin kaybolduğunu, kemiklerinin ise nazar değmemesi için çocukların omzundaki muskanın içine konulduğunu yakından biliyoruz. Aynı gelenek Hazar Denizi’nin doğusunda ve batısındaki Türk soylu halklarda, komşu devlet ve topluluklarda da ortaktır. Bilindiği gibi dört büyük dinin kitabında ve Türklerin yaradılış mitinde başlangıçta cennetin bekçisi yılan olup, şeytan tarafından kandırıldığı için yılan körmös (kötü ruh) olmuştur. Bu sebepten de öldürülmesi gerekir.

Yılan deyince, *“İlanın yarpızdan açığı gelir, o*

da gelip yuvasının ağzında biter.”(Şerkiderecek/ Soytürk 2015: 82) şeklinde olan Azerbaycan atasözünün Türkiye Türkleri arasında; “Yılanın sevmediği yarpızmış, o da deliğinin ağzında bitermiş.” diye söylenmektedir.

Yılanın körmös olmasından dolayı Taşeli bölgesinde adının söylenmesi yerine “uzun böcü” denilmesi tercih edilmiştir. Çünkü yılan denilirse, hele hele akşam yılandan söz edilirse ocağa, “endüş mendüş, bizim ocaktan öte düş” denilerek “kestel” atıldığını günümüzde kaç kişi bilir acaba?

Yılanla ilgili söyleyeceğim bir başka atasözü, “Yılanın başı küçükken ezilir”dir. Azerbaycan Türklerinde “İlan yeyib ejdaha olubdu” şeklindeki söz Ömer Hayyam’ın bir rübaisinde olup “Eğer yılanın başını küçükken ezmezsen, ejderha olur seni yutar.” denilmektedir. Bilmem mesajımı anladınız mı?

Dünya Kızıl Öküzün Boynuzu Üzerinde mi?

Elbette biz Müslümanlara göre dünya kızıl öküzün boynuzunda da balığın üzerinde de değildir. Ama ilkel insan hayalinde bir dünya tasavvur ediyor, sonra da depremin sebebini bile öküzün kuyruğunu sallamasına, balığın solungaçlarını açıp kapamasına bağlıyor. Çocukluk yıllarımızda Gökbelen’de, Tuztaşı’nda bu tür hikâyeler anlatılırdı... Şimdi size Azerbaycan Türklerinden okuyacağım metni dinlediğinizde büyük çoğunluğunuz metne yabancı olmadığınızı söyleyeceksiniz:

Rahmetlik mamam (bibim) ağılyanda deyerdi ki:

Deryada gül ağacı var

O da su deyif ağlar

Men soruşdum ki:

“Mama, o ne sözdü? Hem deyirsen deryada bir gül var, hem de deyirsen su deyif ağlar.”

Dedi.

“Bala, bu dünya kızıl öküzün üstünde duruf. Eğer o öküzün bir dene tükü deberse, bu dünya hemen gün alt-üst ola biler. Öküzün belinde bir gül ağacı var, onun da üstünde bir saj var. Dünyada ne geder su var, hamısı hemen o sajn içine ahır. O saj, deyir: “Kızıl pul kimi qıpkırmızıdı. Hele o saji do-

yurmuyuf. O saj sudan doya ki, güle su gede.” (Rüstemzade 20014: 7).

Biz bu metne “mit” diyoruz. Doğrusunu söylemek gerekirse bu anlatının pek çok eş metnine rastlamamıza karşılık bu şekli birkaç ay öncesine kadar hiç okumamıştım.

Peki bu doğru mu? Elbette hayır... Biz Müslümanlara göre dünya altı günde “kün” (olsun) emriyle yaratılmıştır. Kısacası biz dünyadaki her şeyi Cenab-ı Allah’ın bir tezahürü olarak kabul ediyoruz.

Bereketin Sembolü Nar

Mitolojik bir meyve olan nar; rüya tabirleri, halk inanışları, efsane, masal, halk hikâyesi, mani, ninni, bilmece, halk hekimliği vb. gibi türlerden kök boya, nar şerbeti, nar ekşisi, pekmez, şurup, likör, merhem, şampuan, duş jeli, krem, gıda katkı maddesi, hediyeelik eşya yapımına, mimarlık ve süsleme sanatına kadar pek çok sahada yaşam alanı bulmuştur. Bu anlamda nar ağacı; meyvesi, çiçeği, çekirdekleri, zarı, yağı, suyu ve kabukları ile çeşitli karışımlar hâlinde sanayi, tıbbi vb. gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Anayurdu Asya olan narın Türkiye’de boncuk narı, devediş gök milesi, kara nar, karaköprü, katırbaşı, kızıl, kuş narı, Nizip narı ve Tırbey, Mersin’in Silifke ve Mut ilçelerinde çekirdeksiz nar, Elazığ’da ekşi nar, tatlı nar, zivzik narı ayrıca devediş, nuznar, çüngüş narı vb. gibi adlarla bilinen pek çok çeşidi vardır (Şenocak 2015: 80).

Mersin halk inanmaları üzerinde bir araştırma yapan Mustafa Sever, narın kesildikten sonra ayna üzerinde yenildiğinde doğacak çocukta iz bırakacağından söz etmektedir:

“Hamile kadın, eğer bir narı keser ve ayna üzerinde yerse, al yanaklı, al dudaklı güzel bir çocuğa sahip olacağına inanılır. Hamile kadın, ayna üzerinde kendini seyrederek nar yediği için çocuğunun da kendine benzeyeceğine ve nardaki pembe ve kırmızı renklerin çocuğa geçeceğine inanılır.” (Sever ? : 3)

Âmil Çelebioğlu’ndan aldığımız aşağıdaki ninnide nar ve al rengi ile bebek arasında bir bağ kurlarak bebeğin güzelliğinden söz edilmektedir:

“Bahçedeki nar mıdır?

Yanakları al mıdır?

Bebeklerin içinde,

Yavrum gibi var mıdır? Ninni!” (Çelebioğlu 1995: 243).

Azerbaycan’da tespit edilen bir bayatıda da Şirvan’ın tatlı narı, Tuş’un ekşi narından söz edildikten sonra istenilenin yiyecek olmadığı aksine sevgili olduğu dile getirilmektedir:

Şirvan’ın şirin narı

Tuş narı, irin narı

Soğatı sizin olsun

Gönderin bizim yarı (Şerkiderecek/ Soytürk 2015: 127)

Pervin Ergun tarafından yapılan bir araştırmada Gülnar’ın Kuskan Mahallesi’nde bayrak direğinin üzerine nar, elma ve soğan dikildiğinden söz edilmektedir. Doğrusunu söylemek gerekirse sözü edilen yiyeceklerin üçü de Türk dünyası ve Türkiye’de bayrak direğinin ucuna dikilirdi ama üçünün bir arada olmasına ilk defa burada rastlıyoruz. Hemşerilerimiz bu üçlüyle üremeyi (çocuk sahibi olmayı), bereketi ve kötü ruhları kaçırmayı birlikte değerlendirmişlerdir:

Kuskan köyünde oduncular, 7-8 metre uzunluğunda bayrak direği keserler. Bu direğin tepesi üç çatallı olup birine nar, birine elma, birine de soğan takılır. Nar çoğalmanın, elma tatlı dilin, soğan ise bereketin sembolüdür.” (Ergun 2004: 697).

Halk arasında görülen bu ve benzeri uygulamalardan anlaşılıyor ki nar, sembolik olarak çoğalma ve bereket amaçlı kullanılarak mitik kökene göndermelerle yaşanan anda bu kutsallığı yeniden yaşatmak amaçlanmaktadır.

Mayanın Hazırlanması

Akdeniz kültüründe, bilhassa Gülnar’ın da içinde bulunduğu Taşeli bölgesinde göçebe kültürün izleri çok fazladır. Hayvanların yavru lamaya başladığı dönemde gelen ilk süte “ağız” adı verilir. Çocukluğumda en sevdiğim yiyeceklerin başında gelen ağız körpeler emerdi. Bugün anne sütünden sonraki en yararlı sütün keçi sütü olduğu söylendi-

ğine göre bölgenin insanının ve hayvanının sağlıklı olmasının sebebi beslenme kültürüyle ilgili olsa gerektir.

Taşeli kültüründe süt mayalamak kavramı yerine “süt çalmak” denilmektedir. Günümüz Taşeli kültüründe maya yerine “damızlık” kavramı kullanılmaktadır ki kelimenin farklı anlamının da olduğunu hatırlatmak isteriz.

Bahara doğru, körpelerin (oğlakların) katı yiyeceklerle beslenme döneminde sürüden kovalarla süt sağılırdı. O günkü şartlarda sütün satılma imkânı yoktu. Bu sebepten genellikle peynir yapılırdı. Hâli vakti yerinde olanlar peynir mayasını şehirden satın alırlardı. Şehre gidemeyenler veya maddi durumu müsait olmayanlar ise mayayı kendileri hazırlarlardı.

Şimdi size okuyacağım metinde mayanın Azerbaycan’da yapılışından söz edilmektedir:

O vahdı idiki kimi hazır mayalar yohuydu. Camaat mayanı özü hazıryayırdı. Koyunun kursağı, azca düyü veyahud buğda, az mikdarda sarımsah, turşu tulluyurdular. Onu bir neçe gün deme koyurdular. Orda dem alırdı. Sooro südüün litiresine göre neçe hörek kaşığı onun suyundan atırdılar.

Maya kimi koyunu kursağından da istifade eliyirdiler (Rüstemzade 20014: 148).

Demek ki göçebe hayatta insanlar kendi ayaklarının üzerinde durabilmek için kendi yağlarıyla kavruılmak zorundadırlar. Bakınız yukarıdaki metinde mayanın hazırlanmasıyla ilgili tarifi ben çocukluğumdan hatırlıyorum. Oysa yavaş yavaş yolun sonuna geldiğimiz şu günlerde Azerbaycan’da bilindiğinden haberim yoktu. Demek ki ikinci kültürde söylediğimiz ortak kültür değerleri göçebe kültür için de geçerlidir.

Kurt Otu/Kurt Sineği

Göçebe kültürün önemli otlarından biri kurt otudur. Yaz aylarında çoban ve süt sağıcıların en büyük sıkıntılarının birisi gözlerine ve kulaklarına kurt sineğinin yavru lamasıdır. Bu durumda göz şişer, kulaklar işitmez olur. Çaresi mi? Kurt otu. Taşeli bölgesinde dağlarda bolca bulunan otlar-

dan biridir. Tencerede, ibrikte kaynatılan su leğen veya leğençenin içerisine dökülür. Daha sonra da kurt otu suyun içerisine atılır. Kurt sineği hastanın neresine (göz ve kulak) yavrulamışsa o bölge suya (buhara) tutulur ve başının üzerine tülbent örtülür. Bir süre sonra gözün, kulağın içerisindeki kurtçuklar leğenin içerisine dökülür. Böylece hasta da tedavi edilmiş olur.

Diş Börtmesi/Diş Bulguru/ Diş Hediği/Diş Göllesi

Diş bulguru genelde bebeklerin süt dişi çıktığında yapılan bir merasim gibi görünüyorsa da günümüzde bazı bölgelerde kadınların gün toplanmalarının değişmeyen ikramlarından. Taşeli yöresinde genellikle “sarı buğday” ayıklandıktan sonra bir gün önceden suya ıslatılır. Ertesi gün sadece buğday pişirilebildiği gibi fasulye, nohut, bakla ile de karıştırılarak pişirilir. Pişirildikten sonra içerisine ceviz, çıtık (melengiç) konulur ve afiyetle yenilir.

Türkiye’de değişik adlar altında bilinen diş bulguru Mersin’in Gülnar ilçesinde ve Taşeli Platosu’nun genelinde “diş börtmesi” olarak bilinir.

Belirli bir yaşa gelen bebeğin ilk dişi çıktığında “diş börtmesi” yapılır. Bebeğin dişini ilk görenin çoçuğa hediye alması geleneklerimizdendir.

“Diş börtmesi”nin yapılacağı gün önceden eşe dosta haber verilir. Büyükçe bir kazanda “börtme” pişirilir. Börtmenin içinde buğdayın dışında nohut, yer fıstığı, bakla vb. taneli bitkiler de olur.

Davetliler genelde öğle namazından sonra toplanır. Gelen misafirlere “börtme” ikram edilir. “Börtme” yendikten sonra yere “namazlağa” serilir. “namazlağa”nın üzerine ayna, kalem, makas, kitap, bilezik, vb. eşyalar konulur ve çocuk oturtulur. Bebek konulan eşyalardan hangisini seçerse ona göre mesleği belirlenmiş olur.

Törenin sonunda bebeğe hediyeler verilir, “hayırlı uğurlu olsun” denildikten sonra misafirler dağılır (Sarı 1999: 40).

Şimdi size okuyacağım metin Azerbaycan Türkçesiyle olup dikkatli dinleyicilerimiz hedigin

yapılışında Türkiye ile hiçbir farkın olmadığını işiteceklerdir. Değişen ise katkı maddelerindedir. Bize kalırsa Azerbaycan halk mutfağı katkı ürünlerinde daha zengindir. Buğdayla birlikte haşlanan nohut, fasulye, mercimek, karğıdalı, ülübü ve bakla Türk mutfağının değişmezlerindedir:

“Buğda, nohud, loby, mercimek, karğıdalı, maş ve pahlanı bir gün evvel suya koyub ısladır, ayrı ayrı bişirir, sonra bir yerde kaynadırsan. Bişenden sonra içine koz da elave edirsən. Bu yemeyi daha çok uşağın süd dişi çıhanda bişirirler.” (Ezizkızı 2015: 151).

Bu bildiride, “Tek millet iki devlet” olan Azerbaycan ile Türkiye’nin kültür yapısının ortaklığı küçük bir dikkatle görülebilmektedir. Neredeyse yaklaşık bir asır birbirleriyle görüştürülmeyen iki halkı kaynaştıran ise Oğuz kültüründen başkası değildir.

Türkiye’de bebeğe hediye verme bir sosyal dayanışma örneğidir. Yine bebeğin eline aldığı eşyaya göre meslek seçimi de Azerbaycan anlatmasında olmayıp Türkiye’ye mahsustur. Burada şu hususu da belirtmeliyiz ki Gülnar’ın Büyükeceli mahallesinde yapılanlar Azerbaycan anlatmasında olduğu gibi günümüzde unutulmaya yüz tutmuştur.

Sonuç

Mersin İlinin Gülnar İlçesini konu alan bu küçük yazımızdan hareketle Gülnar kültürünün daha çok göçebe ve ikinci kültürün karışımı olduğunu tespit ediyoruz. Her ne kadar yerleşik hayata geçişle birlikte göçebe kültür unutulmaya yüz tutmuşsa da birkaç neslin daha bu kültür ortamını hatırlayacağına inancımız tamdır. Bu sebepten genelde Türkiyeli, mahallide Mersinli araştırmacılara büyük iş düşmektedir. Hiç zaman kaybetmeden kültür değerleri toplanmalı, arşivlenmeli, daha sonra da yayımlanmalıdır.

Bu yazımızda söz edemediğimiz kültür değerlerinden biri de maddi kültürdür. Bugün hâlâ köylerimizde göçebe ve çiftçilik kültürüyle ilgili maddi kültür değerleri ya yakılmakta yahut da çürümeye terk edilmektedir. Bulunacak kaynakla her ilçe kendi maddi kültür değerlerini bir araya getirir

ve sergilerse hem mirasına sahip çıkacak hem de dışarıdan gelenlere kültürel değerlerini gösterme imkânını bulacaktır. *Semer, havut, köpen, çullalık, ılgıdır, kecefe, çark, iğ, ıstar, mekik, yay, batma, tuz taşı, değirmen taşı, kıl tarağı, kayıt, boyunduruk, zelevi, ırbık, helke, haranı, gazan, ileğençe, kulplu tas, pekmez tası, kevgi, su tası, fıstan, fes, göynek, mor don, kazma, tırmık, yaba, dirgen, kara kovan, tava, kahve tavası, kahve değirmeni, cezve, çencere, sağan, bağ bıçkısı, bel, golastar, bıçkı, burma, kirmen, bişşek, ayran tuluğu, su tuluğu, pekmez tuluğu, dibek, tekne, batma* vb. toplayacağımız ve müzeye koyacağımız ürünlerden bazılarıdır.

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi Taşeli bölgesi Oğuz kültürüne bağlı kelimelerin yaşadığı bir coğrafyadır. Bu sebepten derlemelerde, eskilerin kullandığı kelime ve deyimler tercih edilmelidir. Böylece dünyanın üçüncü büyük dilinin söz varlığına katkıda bulunmuş olacağız: Boncuk (moncuk), siğil (sipil), köpen (köben), dorum (torum), çarık (çaruk), bıçak (biçek), makas (sındı), dağlamak (tağlamak), davar (tavar), keklik (keklik), okuntu (okımak), ağız (aguj), örken (örgen), azgan (azgan), andız (anduz) vb.

Buradan son çağrımızı Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı yetkililerine yapmak istiyoruz. Dersin hocası hangi branştan olursa olsun Türk dilinin, Türk kültürünün önemini öğrencilerine anlatmalıdır Sosyal medyaya, oyunlara harcadığımız zamanın çok kısa bir süresini kendimize ayırırsak geleceğimizi kurtaracağız. Unutmayalım ki günümüzde savaşlar topla, tüfekli yapılmıyor. Küreselleşen dünyada Amerikalılar ve Avrupalıların damarlarımıza nereden girdiklerini tespit edersek ve karşı koyacak tedbirleri ortaya koyabilirsek gelecek bizimdir.

KAYNAKLAR

- ALPTEKİN, Ali Berat (2002), *Taşeli Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
ATALAY, Besim (1985), *Divânü Lûgati't-Türk Tercümesi I*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
ERGUN, Pervin (2004), *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
EZİZKIZI, Çimnaz (2015), *Nenemden Neveme II. Kitap*,

Bakı: Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası Folklor İnstitutu.

RÜSTEMZADE, İlkin (2014), *Qarabağ: Folklorlarda Bir Tarihdir, IX. Kitap*, Bakı: Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası Folklor İnstitutu.

SARI, Ali (1999), *Büyükeceli-Çağlayık (Gülner-İçel) Folkloru ve Halk Edebiyatından Örnekler*, Konya: (Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi)

SEVER, Mustafa (?), "Türk Halk İnançlarında ve Halk Hekimliği Uygulamalarında Meyve", <http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr>

ŞENOCAK, Ebru (2015), "Halk Anlatı ve İnanışlarında Mitolojik Bir Meyve: Nar", *International Journal of Eurasia Social Sciences*, Vol: 6, Issue: 20, P. 79-104.

TÜRKAY, Cevdet (1979), *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul

HAZAN RÜZGÂRI

İçimi hasretin odu yakarken
Başımda bir kara duman tütüyor
Ellerin şafağı erken sökerken
Benim sol yanımı sıtma tutuyor
Sanki deli gönlüm özleme çunmuş
Kaderim de tutup kederi sunmuş
Herkesin bağına bülbüller konmuş
Benim dallarımda baykuş ötüyor
Düşmüşüm devası zor olan derde
Öyle dert ki akıl koymadı serde
Gözümün önüne çekilir perde
Güneşim vaktinden erken batıyor
Bende mi kabahat bahtım mı kara
Ömrümce yenildim gama efkâra
Bir gün onar diye umduğum yara
Gün be gün makbere doğru itiyor
Vuslat benden öte dörtnala koşar
Ardına bakmadan dağ bayır aşar
Seven sevdiğiyle toy edip çoşar
Benim yüreğimde hüzmün yatıyor
Umut kalmaz ise şemsin nuruna
Kim dayanır bu firkatın zoruna
Gelincik dererken yar onuruna
Yokluğu Derviş'e fena batıyor

Şemsettin AĞAR (Dervişoğlu)

Bu çalışmanın konusunu, tiyatro ile Şamanizm ilişkisini, Moğolistan'da, Ulanbatur'da ve bu şehre 180 kilometre uzaklıktaki "Caylak" (Yaylak/yayla) olarak adlandırılan bölgede yaklaşık 100 hanelik bir adacık şeklinde yaşayan Tiva Türkleri arasında yaklaşık bir yıl alan araştırması yapmamın temel nedeni olan Hüdere adlı kam veya yaygın söylenişle şamanın icra ettiği çeşitli törenler esnasında büründüğü haller ve hareketlerden yola çıkarak teatral bir özelliğe sahip olan bu törenlerin tiyatronun başlangıcını oluşturmaya dair tezleri destekleyecek tespitlerde bulunmak, oluşturmaktadır.

Kam, tanrı ve tanrısalla iletişime ve ilişkiye geçebilen, bilinen, sıradan, olağan dünya şartlarını "aşkın" kişi demektir. Türk sosyo-kültürel bağlamında tanrı ya da tanrısalla eren veya "ermiş" atalarca "seçilen" bu kişiler manevi olarak atalar arasında yer alan ulu kamlar tarafından yetiştirilir ve insanlara iyilik yaparak topluma hizmet ederek erdemle donanır ve olağanüstü nitelikler gösterebileceği yüce vasıflara ererek, erginleşir "eren" veya "ermiş" olur. Bu bağlamda Türk sosyo-kültürel yapısı içinde bir kam, eren veya ermiş manevi güçlerle donanmış kişi olarak içinden çıkarak yetiştiği ve yaşamaya devam ettiği topluluğun manevi koruyucusu ve ruhsal alemde yapılacak saldırılara karşı toplumunu ve onu oluşturan bireyleri koruyan, hastalananları sağaltan, ruhlar dünyasına kaçırılanları kurtaran kayıpları bulan ve gelecekte haber veren böylece toplumu geleceğe yönelik olarak yönlendirip motive eden kişisi demektir. Bu sıraladığımız fonksiyonlara sahip olmak toplumsal iş bölümünün başladığı çağda klanlara liderlik eden kamlar, bir sonraki dönemin ilkel devletinin meşru otorite temelini oluşturmuşlardır. Aynı zamanda toplumsal işbölümüyle birlikte küçük topluluklarının veya toplumlarının dinî-ruhani ve siyasi lideri konumuna yükselen kamlar, Lauri Honko'nun (1969) işaret ettiği gibi yüklendikleri bu değişik

roller ve fonksiyonlarıyla ilkel avcı topluluklarının yaratıcılığıyla ön plana çıkan sanatkar veya modern toplumun aydınlarının işlevlerini de yerine getiriyor olmalıydılar.

Bu bağlamda, şamanlığı sadece tiyatronun değil bütün sanatların anası olarak gören araştırmacılarından biri de Andreas Lommel'dir. Lommel'in (1967) İngilizceye tercüme edilen kitabı "*Şamanizm: Sanatın Başlangıcı*" adını taşımaktadır. Şamanizm olgusunun 40.000 ile 50.000 yıl önce başladığını kabul eden A. Lommel, tarih öncesinin son derece ilkel ve arkaik avcılarının hayvan-insan karışık ve koruyucu ruhlar dünyası arasındaki ilişki üzerinde Şamanizmle birlikte yaratıcılığın da yükseldiğini ve bu hareketin sanatın başlangıcı olduğu hipotezini geliştirmiştir.

Popüler eğlencelerin kökenine dair çalışmasında E. T. Kirby (1974) Kuzey Amerikalı ve Sibiryalı şamanların başta hipnoz etme, vatirologluk (karından konuşma) ve illüzyon teknikleri üzere yaratıcılıklarıyla, kukla, çeşitli objeleri kaybedebilme ve tekrar onları ortaya çıkarma, ateş yutma ve ateş üzerinde yürüme, kılıç yutma gibi numaralarında hem mucidi hem de binlerce yıldır sanatlarını icra etmenin sınırları arasında olduğunu örneklerle ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda bizim pek çok kişiyle birlikte şahidi olduğumuz şaman ayinlerine ve teatral gösterilere dönebiliriz. TİKA'nın Türkoloji projesi kapsamında Moğolistan Millî Üniversitesi Türkoloji Bölümünde misafir öğretim üyesi olarak görev yaparken aynı yurttaki kaldığım Tıvalı öğrenciler Aysun ve Civa vasıtasıyla Ulanbatur'da yaşamakta olan Moğolistanlı bir Tiva Türkü olan Hüdere Kam ile tanıştım ve yaklaşık bir yıl boyunca bulduğum her fırsatta onun etkinliklerine katılarak gözlem ve görüşmelerde bulundum. Bu ayinlerden ikisinde yer alan bazı geleneksel davranış kalıplarının doğrudan doğruya tiyatroya yönelik bir temele

sahip olduğunu düşünüyor ve onları dikkatlerinize sunmak istiyorum.

Hüdere Kam, 30 Mart 2004 gününün gecesi Ulanbatur şehrinin gecekondu mahallelerini andırır keçe yurtlardan veya geleneksel keçe çadırının içinde 15 kişinin hazır bulunduğu bir topluluk önünde saat 7.00-12.00 arasında yaklaşık beş saat süren bir ayin düzenlemiştir. Ayin, nazar değdiği düşünülen 5-6 yaşlarındaki iki küçük oğlan çocuğunun yüzlerine -kötü ruhların şerrinden korunmak, değiştirmeden sakınmak için- tencere karası/ is sürerek getiren matematik öğretmeni bir Moğol hanımın çocuklarını parpılayıp afsınlamasından sonra başladı.

Kız kardeşi Tütün'ün yardımıyla şaman kostümünü giyip başlığını takan Hüdere eline davulunu ve tokmağını alarak önünde tereyağına bükülerek koyduğu iplerle yaptığı ve hususi bir biçimde yakılıp uyandırılan çerağa/ışığa doğru doğru yönüne dönüp yurdun tavanına astığı kartal ve baykuş kanatları ve ayı tırnağı, kurt dişi gibi muskalara karşı, bir yandan davulunu çalmaya diğer yandan da ezgili bir biçimde irticalen alkış/dua söylemeye ve ulaşmak istediği yardımcı ruhlarına gelmeleri için çağırmaya başladı. Bu arada zaman zaman durup yardımcılığını yapan kız kardeşinden rakı/arahu, süt ve sütlü çay isteyerek onları saçı kurbanı olarak iletişime geçmek istediği ruhlara sundu. Alkışların sonunda başta baykuş olmak üzere zaman zaman çeşitli kuş sesleri de çıkarıyordu.

Ulaşmak istediği ruhun geldiğini yere çömelip oturmasından ve ses tonunun farklılaşmasından anlayan yardımcısı ve törende hazır bulunanlar birer birer diz çöküp sıraya girerek önüne gittiler ve kam yardımcısının hazırlayıp eline verdiği çamçaktan gelenlere rakı sundu. Sorularına cevap verdi. Yaklaşık bir saat kadar süren bu seremoniden sonra ayağa kalkan kam tekrar davulunu çalıp çılgınlar gibi etrafında dönerek adeta sema yaparmışçasına dans etti. 10-15 dakikalık bu dansın sonunda yurdun ortasındaki dökme sobanın yanına çöktü isteği üzerine kendisine verilen birkaç ardıç dalını tutuşturup yaktı yurdu temizledi, orada bulunanları yanmakta olan bu ardıç pürçekleriyle tütsüleyip

temizledi ondan sonra da hâlâ 8-10 cm uzunluğunda bir alevle yanmakta olan bu ateşi ağzına atıp çiğnedi ve yuttu. Bu olayı dehşet içinde seyretmekte olanlar bir birlerine olup biteni işaret ederken gürül gürül yanmanın üzerine kıpkızıl kor kesmiş olan sobanın kapısını açtı ve sol eliyle korları karıştırıp elini dışarı çıkardı ve isteği üzerine kendisine verilen ağız kopuzunu çalarak yaklaşık yarım saat zaman zaman anlaşılmaz sesler çıkararak oturduğu yerden kalkmadı.

Bu sürenin sonunda tekrar ayağa kalkıp başka bir ruhu çağırdı ve daha önce yaptığı gibi rakı, süt ve sütlü çayla saçı kurbanı sunduktan sonra bulunalar tekrar dizüstü durarak sıraya girdiler ve elindeki çamçaktan onlara sütlü çay sundu. Derdi ve sorusu olanlar sorularını sorduktan sonra. Elindeki "közgülü" denilen aynayı yardımcısı ve bu işi bilen iki kişi hep beraber çekerek aldılar. Başlığını çözüp çıkardılar ve bu başlığın yerine sıradan bir şapka taktılar. Yorulmuş, kan ter içinde köpük köpüğe kalmış olmakla birlikte şen şakrak tavırlarıyla günlük hayatta tanıdığımız Hüdere karşımızdaydı. Ben çaktırmadan kostümünde sağında solunda ağzına koyduğunu gördüğüm ateşi koyabileceği bir yer olup olmadığını kontrol ettiysem de böyle bir şey bulamadım. Aradan birkaç gün geçince kendisine bu geceden ateş yeme ve elini ateşe sokup korları karıştırmamasından bahsettiğimde son derece şaşırılmış bir ifadeyle böyle bir şeyden haberi olmadığını ancak bu tür şeylerin törenler esnasında olmasının son derece normal olduğunu söyleyip daha önce de böyle bir tören esnasında gelen ruhun bir takım özellik ve problemleri nedeniyle farkında olmadan bir bıçakla kendi kolunu kesmiş olduğundan bahsetti ve kolunda bir takım kesik izlerini gösterdi.

Doğrusunu söylemek gerekirse ben bu konuda gerçeğin ne olduğunu öğrenemedim. Yurtta bulunan Tivalar ve birkaç Moğol bunu Hüdere'nin erdemli bir kam olmasına bağlı mucize veya keramet kabilinden bir hâline bağladılar ve benim gibi sorgulamadılar bile. Ben de bu işin gizini varsa bir sahtekarlık boyutunu anlayıp çözemedim.

Konumuzla ilgili bir başka örnek olay da şöyledir: Hüdere Kam, 23 Eylül 2004 günü yılın önemli

takvime bağılı üçüncü ayını gerçekleştirmek üzere şamanlığı tevarüs ettiği babaannesinin mezarının bulunduğu ve üzerine kutsal kabul edilen kostümü ve davulunu astıkları “kutsal kayın ağacı”nın yanında öğleden sonra yerel saatle 13.30-14.00 sularında ayine başladı. Kayın ağacına özellikle kökü ve dallarına yapılan saç kurbanlarından sonra yukarıdaki kalıba benzer davul-ezgili alkış/dualar raks sonrası katılanların diz çöküp rakı ve sütlü çay sunumlarıyla gelen ruhlara sordukları sorular ve dertlerine aldıkları çözümlerden sonra bir ara elindeki davulu bırakarak sarı pirinçten yapılmış “közğü” denilen ayna ile kalmayan Hüdere’nin bir ara soyundaki en eski kam olan 4680 yıl önce yaşamış bir ruhun ziyaretine uğrayan Hüdere bir ara müthiş bir biçimde kaşınmaya kendini yerden yere atmaya başladı. Yardımcısı kız kardeşi Tütün ve bir ağabeyi yanına gelerek kaşınmasına kahkahalar atıp gülererek yardım ettiler. Gelen ruhun bitli olduğu ve bitlerin ondan Hüdere’ye geçmesi nedeniyle kaşındığı anlaşıldı. Kafiledaki hemen herkes bozkır ortasında tuhaf bir gülme seansı geçirdi. Bu olay tam yatışmıştı ki Hüdere’nin ağzından dökülen cinsellikle ilgili açık saçık ifadeler ve Türkçede en hafif hâliyle tuhaf bir fingirdeşme hâli diyebileceğimiz sesler ve sözler katılımcılar tarafından vaka-yı adiyeden bir olay olarak anlaşılıp bir tebessümden ileri gitmedi. Hüdere’nin tekrar ayağa kalıp davulunu isteyerek başladığı yeni bir davul, ezgili alkış/dua seansı ayın tekrar ciddiyete bürünüp bir buçuk saat kadar devam etti. Her zaman ki gibi elinden aynasının zorla alınıp kostümünün başlığı zorla çıkarılıp başına sıradan bir şapka ve üstüne de sıradan bir gündelik elbise giydirilerek tören sona erdi.

Sonuç olarak, ben bu olayları yaklaşık dört yıl önce yaşadım. Bu davranış kalıplarını ki bunların en azından arketiplerinin binlerce yıldır var olduğuna dair pek çok delile ve bilgiye sahibiz. Bozkırda ve taygalarda avcılıkla uğraşan tek düze küçücük bir toplum yapısını göz önüne aldığımızda teatral sunumların ve bunlar üstüne bina olan drama veya tiyatronun köklerini şamanlık veya kamlıkla ilişkisini daha yakından ve açık olarak görmek mümkündür diye düşünüyorum.

Kaynakça

- Charles, Lucile Hoerr (1953). “Drama in Shaman Exorcism.” **The Journal of American Folklore**, C.66, S.260, s.95-122.
- Honko, Lauri (1969). “Role-Taking of the Shaman.” **Temenos**, S.4, s.26-55
- Kirby, E.T.(1974). “The Shamanistic Origins of Popular Entertainments.” **The Drama Review**, C.18, S.1, s.5-15.
- Lommel, Andreas (1967). **Shamanism The Beginnings of Art**. New York:McGraw-Hill Book Company.
- Ortolani, Benito (1984). “Shamanism in the Origins of the Nô Theatre.” **Asian Theatre Journal**, C.1, S.2, s.166-190.

KAN ÇİÇEKLERİ

...masumiyet fedailerine rahmetle...

gözleri kan çanağı gönül payitahtımın
şimdi An/kara göklerinde bulutlardan dökülen...
...yağmur değil, gözyaşı sağanağıdır besbelli
gönül çeşmesinden akan hüzündür umarsızca
kan kırmızı karanfiller paslı prangalara vurulmuş
tarumar edilmiş ilkbahar bahçeleri harda
bir ustura kadar keskin, baldıran zehri acılar
gözler sulusepken, umutlar karaborsa...
çok uzaklardan devşirilmiş ağır ko(r)kular
kanı çekilmiş o sahipsiz titrek gölgelerin
umutlar geçmiyor simsiyah gecenin kursağından
çocuklar ihtiyar, ihtiyarlar çocuk şimdi
yıldızlar kayıyor kızıl/ay’ın mahzun göklerinden
kızgın nehirler taşıyor kıpkırmızı göz çanaklarından
bir delinin kör bir kuyuya attığı taşı...
...çıkarmakla meşgul sözüm ona bin akıllı
An/kara’nın kan kırmızı şafaklarında...
bir utangaç güneş belli belirsiz doğmakta mahzun
kan çiçekleri boy atmakta şehrin kaldırımlarında
sessiz hıçkırıklar cam kırığı misali saplanmış yürek-
lere
şimdi barut fıçısına dönen bu kurucu şehrin...
...sokakları gül kokardı bir zamanlar heyhat!...
elbet yine karanfiller boy verecek bahçelerinde
acılar tuz buz edilecek muhabbet değirmeninde
kim indirebilir seni o asırlık tahtından ey şehir!...
hacı bayram veli camii’nde asılı kalmış hû’ların
yel taştan ne götürürse o eksilir bahtından ey şehir!...
söyle hangi zalim avcılar tarafından vuruldu
âhûların?

M. Nihat MALKOÇ

Bilindiği gibi Erzurum Kongresi bundan doksan yedi yıl önce, 23 Temmuz -7 Ağustos 1919 tarihlerinde Erzurum'da toplanmıştır. Türk Milletinin istiklâlini yine Türk Milletinin azim ve kararının kurtaracağını esas alan 22 Haziran 1919 tarihli Amasya Tamiminden sonra 8/9 Temmuz 1919 gecesi görevinden ve askerlikten ayrılması üzerine Erzurum Kongresi'ne davet edilen Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey'in delege olabilmelerini sağlamak için Cevat Dursunoğlu ve Kâzım Beyler merkez delegeliğinden istifa etmişlerdir. Böylece merkez delegesi ve Doğu Anadolu Kongresi faal heyetin başkanı olan Mustafa Kemal Paşa, 23 Temmuz-7 Ağustos 1919 tarihleri arasında çalışmalarını sürdüren 54 delegenin katıldığı kongreyi başarı ile idare etmiştir. Türk Milletinin haklarının ayaklar altına alınamayacağını, iç ve dış düşmanlara karşı, millî birlik ve beraberlik içinde mutlaka hâkimiyet ve istiklâlini kazanacağını belirttikten sonra, çalışmalarını devam ettiren kongre şu tarihî kararları almıştır: Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür. Onun çeşitli kısımları birbirinden ayrılmaz. Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı Osmanlı Devleti'nin dağılması hâlinde millet birlikte müdafaa ve mukavemet edecektir. İstanbul Hükümeti yetersiz kaldığında, geçici bir hükümet, millî kongrece veya Heyet-i Temsiliye tarafından seçilecektir. Kuva-yı Milliyeyi âmil ve millî iradeyi hâkim kılmak esastır. Hristiyan unsurlara siyâsî hâkimiyetimizi ve sosyal düzenimizi bozucu haklar verilemez. Manda ve himâye kabul edilemez. Millî meclisin derhal toplanması ve hükümet işlerinin bu yolda denetlenmesini sağlamak için çalışılacaktır. Kongre dağılmadan önce millî hükümetin çekirdeğini teşkil edecek olan "Heyet-i Temsiliye" (temsil heyeti) üyelerini tespit etmiştir. Bu heyet Mustafa Kemal, Rauf Bey, Raif Efendi, İzzet Bey, Servet Bey, Şeyh Fevzi Efendi, Bekir Sami Bey, Sadullah Efendi, Hacı Musa Bey olmak üzere dokuz kişiden oluşmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, 27 Ağustos 1919'da resmen "Erzurum Fahri Hemşehrisi" yapılarak Sivas Kongresi'ne Erzurum delegesi olarak katılmıştır

ve Son Osmanlı Mebuslar Meclisi'ne de Erzurum Milletvekili seçilmiş ve bu görevi TBMM'ye Ankara milletvekili olmasına kadar devam etmiştir. Kongre gayesi, toplanış şekli ve niteliği bakımından mahallî olmakla beraber, Mustafa Kemal'in katılması ve aldığı önemli millî kararlar ile "millî bir kongre" hüviyetini kazanmıştır. Ana fikri, vatan ve istiklâlin korunması olan bu program, milletin bütününe ilgilendirdiğinden bir inkılâp programı özelliğinde idi. Vatanın bütünlüğü ve milletin tam istiklalini hedef alan Erzurum Kongresi seçtiği temsil heyeti ile Anadolu'da millî bir devletin yürütme organı olan millî bir hükümet kurmak hususundaki niyet ve azmini ifade etmiştir.

Erzurum Kongresi hakkında verdiğim bu özet bilgiden sonra, ben bu vesile ile rahmetle andığım doktora danışmanım merhum hocam Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu tarafından 77 yaşındayken "Cumhuriyet Türkiye'sinin Temelleri Olan Erzurum Kongresini Yapan Mümessillerimizin Aziz Ruhlarına Armağan" ve "Resmî Arşiv ile Ailelerdeki Belge ve Hâtıralara Göre Yayına Hazırlanan" ve "Cumhuriyetimizin 70. Yıl Dönümüne Armağan" olarak T.C. Ziraat Bankası tarafından Ankara 1993'te yayınlanan "Bütünüyle Erzurum Kongresi" isimli üç cilt bir arada: I. Cilt 196 sayfa: Merkez ve Şubelerinin Kuruluşu Hazırlıkları-Erzurum Vilayet Kongresi (17-21 Haziran 1919), II. Cilt 288 sayfa: Erzurum Umumi Kongresi (23 Temmuz-7Ağustos 1919), III. Cilt 232 sayfa: Erzurum Kongrelerinin Belge ve Zabıt Asıllarının Klişeleri-Erzurum ve Atatürk ile İlgili Fotoğraflar ve Hal Tercümelerini içine alan 716 sayfalık büyük boy bir eser okurlarına sunulmuştur.

Erzurum Kongresi'nde seçilen ve Cumhuriyetimizin temeli ilk millî teşkilatımız Heyet-i Temsiliye'ye, millî ve manevî fedakarlık örneği olarak verilen ve bizim için de almamız gereken ibret dolu önemli bir ders olan **bin lira** ile ilgili bilgiyi Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu merhumun bu büyük emeklerle hazırladığı adı geçen eserinden (II.Cilt, s. 287-288) aynen aktarıyorum:

Temsil Hey'eti Re'isi M. Kemal Paşa'ya bin lira verilmesi

M. Kemal Paşa "Şarkî-Anadolu Müdafaa-i Hukuk-ı Milliyeye Cem'iyyeti Hey'et-i Temsiliyesi" ile 29 Ağustos 1919'da Erzurum'dan ayrılıp Sivas'a gideceği sırada, orduya ait üç eskimiş otomobille hareket ediyordu. Temsil Hey'eti'ne harcanmak üzere **bin lirayı**, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Erzurum Merkezi'nin vermesi gerekirdi. Bunun nasıl bulunup verildiğini, Cevat Dursunoğlu (Millî Mücadelede Erzurum, s.137-138) şöyle anlatıyor:

"Paşa hareket hazırlığında, içimizden Paşa ile en çok Kâzım (Yurdalan) temas ediyor. Bir gün, birkaç arkadaş (Süleyman) Necati (Güner)'nin evinde toplanmıştık. O gün, Mustafa Kemal Paşa'nın yanından gelen Kâzım, arkadaşlara: "Paşa'nın yola çıkmasını sağlamak için, bizim para temin etmek vazifemiz olduğunu hatırlattı. Zaten nizamname de Temsil Heyeti'nin masraflarını karşılamak ödevini, Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'na vermişti".

"O zamanlar henüz işgal ve tahribinden kurtulalı 18 ay bile geçmemiş bulunan şehirde bunu, Erzurum Müdafaa-i Hukuku'ndan başka bir yer yapamazdı. Hâlbuki o gün Müdafaa-i Hukuk'un elinde, yalnız **seksen lira** kadar bir para vardı. O zamana kadar halktan toplayabildiğimiz **bin beş yüz lira**yı, öbür Vilayetlerden Kongre'ye gelmiş olan azaların yerleştirilmesi, telgraf muameleleri gibi, acele işlere harcamıştık. Hiç birimizde de para yoktu. Hepimiz, kuutilâyemût (=ölmeyecek derecede yiyecek) yaşayabiliyorduk. Paşa'ya hiç olmazsa, **bin lira kadar bir para** temin etmeli idik. Ama nereden?"

"Böyle mühim bir zamanda, cemiyetin parasızlığını kimseye söyleyemedik. Bu bizim için bir zaaf olurdu. İlk tedbir olarak, hepimiz çoluk çocuğumuzun ziynet eşyasına başvurmaya kararlaştırdık. Kadınların gözyaşlarına bakmayacaktık. Fakat bunların da boynunda, kolunda ne varsa Şubat 1916'da Erzurum, Rus ordusu işgaline düşünce Sivas'a doğru kaçıldığında ve sonraki muhacirlikte, ekmek parası olarak sarf olunmuştu. Hepimizi, bir düşünce aldı. Daha başlangıçta, bu kadar küçük bir şey karşısında bunalırsak, büyük işi nasıl başaracaktık?"

"Heyet-i Faâle Erzurum Merkezi İdare Heyeti Azasından (Reis) Karlı Hatun Oğulları ailesinden

Edirne doğumlu ve hiç evlenmemiş bulunan, **Emekli Binbaşı Süleyman Bey**, hızır gibi imdadımıza yetişti. Her anlamıyla kâmil bir insan olarak tanıdığımız **Hatunoğlu Süleyman Bey**, nasıl bir çıkmazda olduğumuzu görerek:

- Çocuklar, ben bu işin çaresini buldum. Benim tasarruf edilmiş **dokuz yüz liram** (1990 Ocak ayı başı rayiciyle, 1 Hamid altını = 225.000 liradan = 202.500.000 TL) var. Ben altmış yaşını geçmiş bir adamım (o zaman 64 yaşında). Allah'ın rızasından, milletin selâmetinden başka bir dileğim yok. Ben bu parayı size vereyim. Fakat bu parayı verdiğimi, ne Mustafa Kemal Paşa ve ne de başka hiçbir kimse bilmeyecek. İleride, Müdafaa-i Hukuk'un parası olursa verirsiniz; olmazsa, helâl olsun. Ben Devletin verdiği tekaüt aylığı ile geçinir giderim, dedi. (Süleyman Bey, 1920 Ekimi sonunda Kars kurtulunca, 1920 sonlarında Erzurum'dan Kars'a akrabası Hatunoğlu Haydar Bey'in yanına varıp, Kaleiçi Mahallesi'ne yerleşerek, 1925 yazında 69 yaşında iken rahmete kavuştu). Hepimizin gözleri yaşarmıştı. Bu adsız büyük adam, bizi o günkü büyük kaygımızdan kurtarmıştı. O gün, Süleyman Bey parayı getirdi. **Yüz lira** kadar da aramızdan toplayarak, **bin lira** yaptık ve Kâzım (Yurdalan) delâletiyle Paşa'ya ulaştırdık. Kâzım dönüştü, Paşa'nın çok memnun olduğunu, sevinerek anlattı."

"Bu görünüşte küçük, aslında çok büyük olan hadiseyi, bugüne kadar yalnız birkaç kişi bilmekte idi. Hâdise, tarihleştiği ve Süleyman Bey'in vasiyetini saklamaya lüzum kalmadığı için, bu birkaç satırı yazdım. Tanrı her ikisine de rahmet etsin. Mazhar Müfit Kansu da, Erzurum'dan Sivas'a giderlerken, para yüzünden çok darlık çektiklerini, M. Kemal Paşa'nın, (Sivas'a gidecek Heyet'in vekili harcı olan) kendisine verdiği **bin lirayı** nereden aldığını sorduğunda, Paşa'nın:

- Müdafaa-i Hukuk'taki arkadaşların yardımı oldu, dediğini anlatır."

Fazla söze gerek yok. Bu vatan kolay kurtulmadı ve bu devlet kolay kurulmadı. Bu günkü lüks yaşayışımızın ve israf edişimizin hesabını bu çileleri çekenler, ekmek ve kefen paralarını verenler bizlerden sormazlar mı? Haklarını nasıl helâl ederler? Allah hepsine rahmet eylesin. Mekânları cennet, kabirleri nur, ruhları şad olsun.

Türk halk edebiyatı ve Türk halk bilimi büyük bir zenginliğe sahip olmanın yanı sıra bu zenginlikleri ile her zaman birçok sanat dalına kaynaklık etmiş alanlardır. Tarih boyunca yazarlar, şairler, tiyatrocular vs. eserlerini atasözleriyle deyimlerle zenginleştirmişlerdir. Şiirlerde, en can alıcı durumlar bazen halkın içindeki adetlerden yararlanılarak kaleme alınmıştır. Hikâyeler, romanlar halka yakınlık derecesine paralel olarak meşhur olmuş ve okunmuştur. Tiyatrocular her zaman oyunlarına halkın içinden bir şeyler katarak dikkatleri üzerlerine çekmişler ve meşhur olmuşlardır.

Temeli Türk tiyatrosu olan ve yarım yüzyıldan fazla bir geçmişe sahip olan Türk sineması da Türk kültürünü, âdetlerini, gelenek ve göreneklerini, Türk dilini kendisine kaynak teşkil edecek şekilde ele alıp değerlendirmiş ve bu ölçüde başarıya ulaşmıştır. Türk sinemasının en unutulmaz filmleri, en meşhur sanatçıları hep halka yakınlık derecesine göre unutulmaz ve meşhur olmuşlardır. Onları Türk sinemasının en iyisi yapan kullandıkları dil, yansıttıkları toplum gelenekleri olmuştur.

Türk sinemasının unutulmaz oyuncularının ilk sıralarında şüphesiz Kemal Sunal gelmektedir. O, oynadığı filmler ve canlandırdığı karakterler ile her zaman halka yakın olmuş ve milyonların izlediği filmlerde rol almıştır. Yaklaşık otuz yıl sinema ile meşgul olmuş, filmleri her zaman merakla beklenmiş ve her nesil tarafından beğeni ile izlenmiştir.

Kemal Sunal'ın başrol oynadığı ilk film olan Salako'yu Türk halk kültürünün unsurlarını yansıtmaya açısından ele aldığımızda manilerden atasözlerine, âşıklık geleneğinden düğün adetlerine kadar çok geniş bir yelpaze ile karşılaşmaktayız. Bu yelpaze içerisinde halk hikâyesinin de önemli bir yer teşkil ettiğini görmekteyiz.

Halk hikâyesi Ali Berat Alptekin'in tanımıyla "Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinin

den olup; aşk, kahramanlık, vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nesir karışımı anlatımlardır" (Alptekin 1997: 7).

Mehmet Aça ise halk hikâyesini şöyle tanımlamaktadır: "Halk hikâyesi kavramı ise kahramanlık destanlarından sonra teşekkül eden nazım nesir karışımı bir yapı sergileyen, destanlara nazaran daha kısa ve gerçekçi yerleşik hayat/düzen mahsulü metinleri karşılamak amacıyla kullanılmaktadır" (Aça 1998: 3).

Ünlü Alman Türkolog Otto Spies'in halk hikâyesi tanımı da adeta Salako filmi tanımlar nitelikte olması açısından önemlidir: "Bir sevgiliyi elde etme yolundaki maceraları anlatan masal" (Boratav 1946: 72).

Sevdiği kıza kavuşmak ve onunla evlenmek için bir takım maceralara kalkışan, karşılaştığı zorluklardan genellikle tesadüf eseri kurtulan, saf ve gariban bir köylü gencin hikâyesini konu alan Salako'nun senaryosunu yukarıdaki tanımlar altında ele aldığımızda filmin halk hikâyesi özellikleri taşıdığını görmekteyiz. Salako'da ana temanın aşk olması, sonrasında kahramanın aşkı uğruna yaşadığı maceralar, yaşanan bu maceraların köydeki âşığın dilinden filmin belli bölümlerinde nazma dökülmesi filmin senaryosunun halk hikâyesi formunda olduğunu göstermektedir.

Ali Berat Alptekin'in *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* adlı kitabında tasnifini yaptığı halk hikâyesi motiflerinin ışığında Salako filmi yer alan motifler şu şekildedir:

Salako'nun Eşeği Kadife: Filmde Salako'nun eşeği "Kadife", Salako'nun işlerini görme dışında onun yakın bir dostu olarak karşımıza çıkmaktadır. Salako, içindeki aşktan Kadife'ye bahsetmekte, onunla konuşmaktadır. Salako'nun Emine'yi kaçırmada da en büyük yardımcısı yine Kadife'dir.

Salako Emine'yi kaçırdıktan sonra Emine'nin yalnız kalması gerektiği durumlarda onu Kadife'ye emanet etmektedir. Kadife, filmde Salako'nun en yakın dostu ve yardımcısıdır. Bu nedenle Kadife'yi, *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* başlığı altında "Hayvanlar (Hayvanların Dostlukları)" alt başlığı altına koyabiliriz.

Salako'nun Cahilliği ve Aptallığı: Filmin genelinde Salako cahil ve gülünç duruma düşecek kadar olayları anlamayan bir tiptir. Filmin asıl özelliklerinden biri de Salako'nun bu durumudur ve film bir nevi Salako'nun bu durumu üzerine kurgulanmıştır. *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* nda yer alan *Akıllılar ve Aptallar* başlığı; *Aptallar (Ve Diğer Akılsız İnsanlar)* alt başlığı altında Salako'nun Cahilliği ve Aptallığı'nı ele almak mümkündür.

Reşit Ağa ve Tüccar Abuzer'in Kötülükleri: Reşit Ağa ve Tüccar Abuzer filmin kötü karakterlerinden ikisidir. Filmde bu iki karakterin yalanları, hileleri, aldatmaları oldukça fazladır. Reşit Ağa ve Tüccar Abuzer'in filmin diğer kötü karakteri Hamido'yla köylünün parasını çalma konusunda anlaşmalarını bu kötülüklere örnek gösterebiliriz. Ayrıca Tüccar Abuzer'in ticari konulardaki kurnazlıkları da bu kötülüklerin diğer bir örneğidir. Reşit Ağa ve Tüccar Abuzer'in bu kötülüklerini *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* nda yer alan *Aldatmalar* başlığı altında ele alabiliriz.

Üvey Anne ve Üvey Annenin İftiraları: Filmde Emine'nin üvey annesi, Reşit Ağa'yı sürekli kışkırtmasıyla ve iftiraları ile ön plana çıkmaktadır. Reşit Ağa, Salako'yu falakaya yatırdığında Emine'nin Salako'yu kurtarmaya çalışmasını üvey annenin olumsuz yorumlaması ve Salako ile Emine'nin anlaşp kaçacağını söylemesi bir iftiradır. Halk hikâyelerinde olumsuz bir karakter olarak karşımıza çıkan üvey anne Salako'da da aynı nitelikte karşımıza çıkmaktadır. Buradaki üvey anne motifini *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* ndaki *Cemiyet* başlığı; aile alt başlığı altında, üvey annenin iftiralarını ise *Aldatmalar* başlığı altında ele alabiliriz. Ayrıca üvey annenin kendisini ve iftiraları bir bütün olarak *Anormal Zulümler* başlığı; *Zalim*

Akrabalıklar alt başlığı altında ele almak da mümkündür.

Falaka: Filmde yanlış bir iş yapanlar ağa tarafından falaka ile cezalandırılmaktadır. Bu ceza yönteminde cezalandırılacak kişinin ayakları havaya doğru dikilir ve iki kişi tarafından tutulur. Ağa da ayak tabanlarına değnekle vurur. Bu yöntem "falakaya yatırmak" diye adlandırılmaktadır. Falakada işlenen suça göre değnekle vurulacak sayı belirlenmektedir. Filmin başında Salako kendini asmaya çalıştıktan sonra, Emine'nin evinin çatısına çıktuktan sonra ağa tarafından falaka ile cezalandırılır. Ayrıca Salako ile Emine kaçtıktan sonra Emine'nin kardeşleri yine ağa tarafından falakaya yatırılır. Filmin sonunda ise Salako, ağa ile Abuzer'i falakaya yatırır. Filmdeki bu motifi *Mükâfatlar ve Cezalar* başlığı altında ele almak mümkündür.

Salako ve Emine'nin Kaçışı: Filmin büyük bir bölümü Salako ve Emine'nin kaçması, ağanın adamları ve Hamido'nun adamlarının onları yakalamaya çalışmasından oluşmaktadır. Bu süreç oldukça uzun ve zor bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Salako ve Emine'nin sürekli olarak kaçması, ağanın adamlarının iz sürmesi ve devamında Salako'yu yakalama işinin Eşkiya Hamido'ya verilmesi bu sürecin ana hatlarını oluşturmaktadır. Salako ve Emine'nin Kaçışı, *Esirler ve Kaçaklar* başlığı altında girmektedir.

Salako'nun Aşkı: Filmin en temel noktası Salako'nun Emine'ye olan aşkıdır. O bu aşkın imkânsız olduğunu düşünmektedir. Daha sonra köylünün teşvikiyle Emine'ye olan aşkını ilan eder. Salako'nun Emine'ye olan aşkı, *Evlilik* başlığı; *Âşık Olma* alt başlığı altına girmektedir.

Emine'nin Hamido'ya Olan Aşkı: Salako ile kaçtığından beri ona yalan söyleyen ve asıl amacı Hamido'ya ulaşmak olan Emine, Hamido'yu sevmekte ve ondan aldığı yazmayı beş yıldır saklamaktadır. Hamido'ya ulaştığında ondan bir karşılık görmez ve bu aşkı nefrete dönüşür. Emine'nin Hamido'ya olan aşkı da *Evlilik* başlığı; *Âşık Olma* alt başlığı altına girmektedir.

Emine'nin Bekâreti: Filmde Emine, Salako ile kaçmasına rağmen onunla gerdeğe girmez. Çünkü Hamido'yu sevmektedir ve ona namusu temiz olarak gitmek zorundadır. Ayrıca Emine, Salako ile kaçtıktan sonra Tüccar Abuzer'in kafasını en çok kurcalayan konu Emine ile Salako'nun gerdeğe girip girmediğidir. Burada namus kavramının ve bekâretin evlilik açısından önemini görmekteyiz. Bu durum, *Evlilik* başlığı; *Namus ve Bakirelik* alt başlığı altına girmektedir.

Emine'nin Hamido'dan Aldığı Yazmayı Beş Yıl Saklaması: Hamido'yu seven ve onu bulmak için Salako ile kaçan Emine, bu cesareti, Hamido'nun ona hediye ettiği bir yazmadan almaktadır. Çünkü bu yazma aslında bir sözdür. Emine bu yazmayı beş yıl saklar ve sonra Hamido'ya ulaştığında ona gösterir ama Hamido için bu yazmanın bir önemi kalmamıştır. Sonrasında Emine de Hamido'nun bu ilgisizliğine kayıtsız kalmaz ve ondan nefret eder. Emine'nin bu yazmayı beş yıl boyunca saklaması *Anlaşmalar ve Söz Vermeler* başlığı altına girmektedir.

Salako'nun Başına Gelen Kazalar: Filmde Salako çeşitli kazalar geçirmektedir. Bu kazaların sonucu ise Salako adına olumlu olmaktadır. Salako, Emine'yle beraber armut yedikleri sırada Hamido'nun adamlarından Tilki Selim ağacın altındaki Emine'yi görür. Bu sırada Salako ise ağacın üstündedir. Tilki Selim, Salako'yu görmez ve Emine'yi yakalar. Ağacın üstünde bir anda korkuya kapılan Salako, dengesini yitirir ve aşağıya (Tilki Selim'in üzerine) düşer. Tilki Selim orada bayılır ve Salako ile Emine kaçır. Aynı şekilde Tiki Selim, Emine'yi bir mağarada yakaladığında da mağaranın tepesindeki havalandırma bacasında oturan Salako buradan aşağıya yine Tilki Selim'in üzerine düşer ve onu bayıltır. Filmin sonunda ise Salako, Hamido'nun adamlarından kaçarken bir uçurumdan aşağıya düşer ve tesadüfen bir biçerdöverin üzerine oturur. Biçerdöver o sırada çalışır ve Salako kullanmayı bilmediği için biçerdöveri durduramaz. Hamido'nun adamları önde Salako arkada bir kovalamaca başlar. İstemedenden de olsa Salako,

Hamido'nun adamlarını geri püskürtür. Bütün bunlar Salako'nun başına gelen şanslı kazalardır. *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* başlığı altında bu kazaları *Şans ve Kader* başlığı; *Şanslı Kazalar* alt başlığı içine koyabiliriz.

Emine'nin Salako'ya Yalan Söylemesi: Emine aslında Hamido'yu sevmektedir. Salako'yu sadece Hamido'ya ulaşmak için bir araç olarak görmektedir. Onun saflığından faydalanmakta ve ona her fırsatta onu sevdiğini söylemektedir. Salako ona gerdeğe girmeyi teklif ettiğinde ona çeşitli yalanlar söylemektedir. Salako, salı günü gerdeğe girmek istediğinde Emine ona "Salı sallanır, bugün gerdeğe girsek başımıza kötü şeyler gelir" der ve çarşamba beklemesini söyler. Çarşamba günü geldiğinde "Çarşamba çarşafa dolanır" der ve çarşamba günü gerdeğe girmenin olumsuz sonuçlarından bahseder ve perşembeyi beklemesini söyler. Perşembe günü geldiğinde "Perşembe perişanlıktır" der ve yine olumsuz sonuçlardan bahsedip cumayı beklemesini söyler. Cuma günü geldiğinde "Cuma mübarek gün" diyerek o günü de geçirir. Cumartesi, pazar günleri ise "tatil" diyerek Salako'yu kandırır. Bu yalanlarını da hacılara, hocalara dayandırır. Salako da bu yalanlara inanmaktadır ama filmin sonunda Emine'nin yalan söylediğini öğrenmektedir. Emine'nin Salako'yu bu şekilde aldatması *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı* içinde *Aldatmalar* başlığı altına girmektedir. Emine'nin salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi, pazar günleri gerdeğe girmenin olumsuzluklarından bahsetmesi *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* içerisinde bulunan *Yasak* başlığı; *Belirli Zamanlarda Bazı Şeyleri Yapma Yasası* alt başlığı altına girmektedir.

Emine ve Abuzer'in Düğünü: Reşit Ağa, Emine'yi Abuzer'e vermeyi kararlaştırdıktan sonra düğün hazırlıkları başlar. Reşit Ağa, Abuzer'e nişan tepsisi yollar. Bu tepside boş bir cüzdan bulunur. Abuzer bu tepsiyi alır ve cüzdanın içine para koyarak tekrar yollar. Ayrıca tepside Emine'nin parmağının ölçüsü (yüzük için) de bulunur. Kına gecesinde kadınlar içeride erkekler ise dışarıda eğlenirler. Kına gecesinin sonunda ise Reşit Ağa ve

Abuzer gelin alma saatini ve nikâhı kararlaştırırlar. Dügün çevresinde gördüğümüz bu uygulamalar *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* içinde *Evlilik* başlığı altına girmektedir.

Baca Pilavı Pişirilmesi: Salako'nun Emine'ye olan aşkını ilan etmesi için köylüler tarafından Baca Pilavı pişirilmesi kararlaştırılır. Eğlence eşliğinde Baca Pilavı pişirilir ve Salako da bu pilavdan bir tas alarak Emine'nin evinin çatısına mani okumaya çıkar. Bu köydeki bütün gençlerin sevdiklerine gönüllerini açmaları için yapılan uygulamadır. Bu uygulama *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı* içinde *Cemiyet* başlığı; *Âdetler* alt başlığı altına girmektedir.

Hamido ve Adamları: Hamido ve adamları filmdeki eşkıyalardır. Firari olarak dağda yaşarlar. Köylülerin yolunu kesip değerli eşyalarını yağmalarlar. *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı*'nda yer alan *İşler ve Meslekler* başlığı altında bulunan *Harami* alt başlığı Hamido ve adamları için uygun bir başlıktır ve Hamido ve adamları filmde harami motifi olarak göze çarpmaktadırlar.

Salako'da genel olarak karşılaştığımız halk hikâyesi motifleri bunlardır. Filmin gösterime girdiği 1974 yılından günümüze kadar her dönemde izlenmesinde, her kuşak tarafından sevilmesinde etkisi olan bu motifler, Salako filminin senaryosunun, Türk halk hikâyelerinden esinlenerek yazıldığını ve halk hikâyelerinin de sürekli değişen kültür ortamları içerisinde (eskiden sözlü kültür ortamlarında, şimdi ise elektronik kültür ortamlarında) yaşayageldiğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

- ALPTEKİN, Ali Berat (2009); *Halk Hikayelerinin Motif Yapısı*, Ankara, Akçağ Yayınları.
BORATAV, Pertev Naili, Hali Vedat Fıratlı (2000); *İzahlı Halk Şiiri Antolojisi*, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.
GÖNEN, Sinan; "Türk Kültüründe Kız Kaçırarak Evliliğin Köy Seyirlik Oyunlarındaki İzleri" <http://www.turkiyat.selcuk.edu.tr/pdfdergi/s29/gonen.pdf> Erişim Tarihi: 07 Ocak 2015 Çarşamba.
GÜRSES KARASU, Feriha (2001); *Kemal Sunal Film Başka Yaşam Başka*, İstanbul, Sel Yayıncılık.
OĞUZ, M. Öcal vd. (2012); *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara, Grafiker Yayınları.
SUNAL, Ali Kemal (2001); *TV ve Sinemada Kemal Sunal Güldürüşü*, İstanbul, Om Yayınevi.

YETMEDİ Mİ ALLAHIM!

Ne sabır taşıyız, ne evliyayız
Yaradanım bu davayı gör gayrı
Yürek yürek seksen milyon duayız
Zalimlerin defterini dür gayrı

Açtık elimizi geldik kapına
Mazlumun inlemek uymaz yapına
Her zaman zalimin elinde kına
İnim inim inleyene sür gayrı

Musalla taşında körpe fidanlar
Vıcdanı olmayan bundan ne anlar
Onların yüzünden karardı dünler
Çevir tuzakları yere ser gayrı

Döner başımızda alıcı kuşlar
Bitsin anaların gözünde yaşlar
Gönder Ebabili ağzında taşlar
Merhametsiz yürekleri vur gayrı

Her gün yeni bir can ölmesin diye
Yapan yaptığıyla kalmasın diye
Kem düşünce hedef bulmasın diye
Oklarını, yaylarını kır gayrı

Katmer katmer acı, her gün ayrı dert
Biz usandık, usanmadı o namert
Cevabını veremedik belki sert
Kâr etmiyor edep, erkân, ar gayrı

Şaşmaz adaletin böyle biliriz
Nerde arar isek orda buluruz
Vatan için, bayrak için ölürüz
Sen de bize o fırsatı ver gayrı

Gelin der, umudum sensin Allah'ım
Aydınlansın uyandıgım sabahım
Sen istersen diner kederim, ahım
Dilimin döndüğü bana kâr gayrı

Zübeyde GÖKBULUT

XII. asırda Türkistan'da yaşayan, Hazret-i Türkistan Ahmet Yesevî bir büyük ahlâk, aşk ve irfân adamı, bir Allah dostudur. Türk kültür tarihimizde önemli şahsiyetlerinden biridir. O, sadece Yûsuf Hemeddânî Hazretlerinin gönlünde yaktığı İslâm'ın aşk ve irfan kıvılcımını kendinden sonraki taliplere aktarmakla kalmamış, yetiştirdiği aksiyoner alperenleri Asya'nın bir ucundan Avrupa içlerine kadar göndererek insanlara adalet, tevazu, birlik ve dirlik düşüncesini telkin etmiştir.

Yesevî Hazretleri, dönemin din ve kültür dili olan Arapça ve Farsça yerine, anadili Türkçeyi kullanmış, Türkçeyi bir ilim, aşk ve irfan dili hâline getirmiştir. Sohbetlerinde ve nutk etmiş olduğu hikmetlerinde anadili Türkçeyi kullanarak geniş kitleleri etkileyen ilk Türk mutasavvıfı odur. Bugün geniş bir coğrafyada konuşulup yazılıp edebî bir Türkçeden söz ediliyorsa bânîsi Ulu Pîr Ahmed Yesevî'dir.

Diğer taraftan Ahmed Yesevî kendi zamanında İslâm'ın çizgi dışına çıkan ve umumi olarak râfizilik, zındıklık ve mühlidlik olarak nitelendirilebileceğimiz gayr-ı sünnî akım ve yollara karşı Kur'an ve sünnet bayrağını açan kişidir. O, Kur'an'ın tanımlayıp Hz. Peygamberin uyguladığı ve telkin ettiği gerçek İslâm'ı halka anlatan bir mana insanı, Kur'an'ın aşk ve irfana dayalı yorumcusudur.

Nitekim Ahmet Yesevî deyince biz Hz. Peygamber'in yaşadığı İslâm'ı anadiliyle, herkesin anlayabileceği Türkçe ile anlatan ilk Türk mutasavvıfını ve yetiştirdiği aksiyoner alperenlerle İslâm'ın tevhid ve adalet nurunu cihana yaymak için çalışan bir grup serdengeçtiyi hatırlatmaktayız.

Hazret-i Türkistan sadece bizim milletimiz için değil, vaz'ettiği mesajlarıyla da evrensel bir değerdir. Nitekim onun adına izafe edilen Yesevilik yolu esasen İslâm'ın Türkçe yorumundan başka bir şey değildir. Cenab-ı Hak, Peygamber (a.s.) ve varlık sevgisini gönülde toplayan bu abide şahsiyet, aşk

ve irfanın, samimiyetin, hoşgörünün insana saygı ve sevginin derinleşme ve genişlemenin bir sembolüdür (Yıldız, 2016, 6).

Vefatının 850. yıldönümü nedeniyle 2016 yılı UNESCO tarafından Hoca Ahmed Yesevî yılı ilan edilmiştir. 2016 yılında ulusal ve uluslararası tanıtımlar yapılacaktır.

Yönetim kurulu başkanlığını yaptığım Dünya Yazarlar ve Aydınlar Derneği olarak bu tanıtımda biz de üzerimize düşeni yerine getireceğiz. Yapacağımız çalışmalardan bir örnek vermem gerekirse 2016 yılında yapmayı planladığımız 2. Türkiye Edebiyat Dergileri Kongresini "Edebiyatımızda Hoca Ahmed Yesevî" adıyla gerçekleştireceğiz.

İslamiyet'ten sonraki Türk edebiyatında, millî ruhu ve millî zevki anlayabilmek için en çok tetkike lâyık bir devir, halk lisanını ve halk veznini kullanmak suretiyle geniş bir kitleye hitabetmiş ve eserleri asırlarca yaşamış büyük mutasavvıflar devridir.

Bilindiği üzere; Türkler, başkaları gibi kılıç kuvvetiyle değil, sırf kendi arzularıyla kabul ettikleri İslâmiyet'i az zamanda benimsediler ve Müslüman Türkler, henüz İslâmiyet dairesine girmemiş yahut girip de onun akideleri ve esasları ile layıkıyla uyuşamamış kardeşleri arasında din propagandası yapmaktan geri durmadılar. İşte, Türk edebiyatının İslami şekilde ilk intişarı bu suretle dini bir mahiyette oldu. Birçok Türk dervişleri yeni dini ve tarikatlarını yaymak aşkıyla göçebe Türkler arasında geliyorlar ve yeni mefkureyi onların anlayacakları bir lisan ve zevk alabilecekleri bedi'i bir şekil ile yaymağa çalışıyorlardı.

Böylece temeli kurulan tasavvuf edebiyatına, Türkler arasında asırlardan beri devam edip gelen halk edebiyatının bir model vazifesi görmesi işte bundan dolaydır. Bizim görebildiğimiz ilk safhalarında belki de propagandacı bir gaye takip ettiği için biraz kuru ve basit eserler veren bu edebiyat, asırlar boyunca incele incele Türk'ün millî dehasını gösterecek derecede hususi bir mahiyet almış,

Acem mutasavvıflarının en yüksek mahsulleriyle ölçülebilecek eserler vücuda getirmiştir (Köprülü, 1991, 1-2).

Onda hayran olduğumuz bilim zihniyeti bugün bile geçerliliğini koruyor. 850 yıldır eskimeyen, her zaman tedavülde olacak olan bu görüş ve duygular, Ahmet Yesevî yolunun ne kadar aydınlık olduğunu bize gösteriyor. O, yalnızca doğduğu Türkistan'daki Sayram ve yetiştiği Yesi şehirlerini değil Kazakistan sınırlarını da aşarak bütün Türk dünyasının ulu kişisi olmuştur. Çünkü o, bütün Türk kavimlerinin, akraba topluluklarının ve komşu Müslüman boylarının düşünce yapısının, geçmişinin ve geleceğinin yönlendiricisi ve açarı olmuştur.

Şunu da katıyetle ifade etmeliyim ki Hoca Ahmet Yesevî'nin hikmetlerindeki düşüncelerini paylaşan bu kavim ve boylar arasında gönül köprüsü kurulmuş, bu düşüncelerinin savunucusu gönül erleri yetişmiş, onun işaret buyurduğu gönül hedeflerine, kalplere feyz salmış, yüzyıllarca yol alınmasını sağlamıştır (İvgin, 2016, 6-7).

Pir-i Türkistan Hoca Ahmet Yesevî, Müslüman Türk dünyasının manevi hayatında asırlardır etkisi devam eden bir Hak ârifidir. O, Türk dünyasında ilk defa mukaddes kitabımız Kur'an'dan ve Hz. Peygamber'den aldığı esasları sevgi ve bilgiyle yoğrularak kendi adıyla anılan Yeseviyye erkanının kaidelerini ortaya koyan kurucu bir önderdir. Şeriat ve hakikati gönüllerde buluşturan bu kutsal gönüllü zat, başta Yesi ve çevresi olmak üzere devrinde neşv ü nemâ bulan bütün sapkın fikirlere karşı Hz. Peygamber'in yaşadığı İslâm'ın özünü telkin ederek XII. asırda bir çerağ uyandırmış ve bu çerağ büyük bir coğrafyada zaman zaman değişik isimlerle hiç sönmeyerek insanların gönüllerini aydınlata gelmiştir.

Yesevî'nin menkabevî hayatı Türkistan'dan Balkanlar'a kadar bütün Müslüman Türk yurtlarına yayılmıştır. Onun Yesi'de bulunan türbesi bugün bütün Türk dünyasının manevi bir merkezi konumundadır.

Hz. Türkistan, Çimkent yakınlarında bulunan

Sayram'da dünyaya gelmiştir. Babası Sayram'ın âbid ve âlim şahsiyetlerinden Şeyh İbrahim, annesi ise Karasaç lakaplı Ayşe Ana'dır. Soyları Hz. Ali'ye dayanmaktadır. Annesi ve babası, o daha çocuk yaşlarındayken vefat etmiş olup her ikisinin de türbeleri Sayram'da bulunmaktadır (Tatçı, 2016, 8).

Yedi yaşında babasından yetim kalınca, diğer manevi bir babadan terbiye gördü. Hazret-i Peygamber'in manevi işaretleriyle ashaptan Şeyh Baba Arslan, Sayram'a gelerek onu irşâd etmiştir.

Aslan Baba, menkıbeye göre ashâbın ileri gelenlerindendi. Meşhur bir rivayete göre, dört yüz sene ve diğer bir rivayete göre de yedi yüz sene yaşamıştı. Onun Türkistan'a gelerek Hoca Ahmed'i irşâda memur olması, bir manevi işarete dayanıyordu: Hazret-i Peygamber'in gazâlarından birinde, Ashâb-ı Kiram nasılsa aç kalarak onun huzuruna geldiler, biraz yiyecek istirham ettiler. Hazret-i Peygamber'in duası üzerine Cibril-i Emin, Cennetten bir tabak hurma getirdi fakat o hurmalardan bir tanesi yere düştü. Hazret-i Cibril dedi ki: "Bu hurma sizin ümmetinizden Ahmed Yesevi adlı birinin kısmetidir." Her emanetin sahibine verilmesi tabii olduğu için, Hazret-i Peygamber, ashabına, içlerinden birinin bu vazifeyi üzerine almasını teklif etti. Ashaptan hiçbiri cevap vermedi yalnız Baba Arslan inayet-penâhî ile bu vazifeyi üzerine alabileceğini söyledi. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber, o hurma dânesini eliyle Arslan Baba'nın ağzına attı. Hemen hurma üzerinde bir perde zâhir oldu ve Hazret-i Peygamber, Arslan Baba'ya, Sultan Ahmed Yesevî'yi nasıl bulacağını tarif ve talim ederek, onun terbiyesi ile meşgul olmasını emretti. Bunun üzerine Arslan Baba Sayram'a- yahut Yesi'ye geldi ve üzerine aldığı vazifeyi yerine getirdikten sonra, ertesi yıl vefat etti (Köprülü, 1991, 28-29).

Hz. Türkistan Ahmed Yesevî ilk eğitimini yedi yaşında iken vefat eden babası İbrahim Şeyh'den almıştır. Hikmetlerinde ve menakıbında beyan edildiği üzere babasının ölümünden sonra ilk müşidi Arslan Baba'nın irşâd dairesine girmiştir. Arslan Baba'nın Otırar şehrinde bulunan âbidevi türbesi onun tarihî bir şahsiyet olmasına delildir. Yesevî Hazretleri Arslan Baba'nın vuslatından sonra ilahî bir işaretle Buharâ'ya, oradan da Semerkand'a gi-

der. Şeyh Yusuf'ı Hemedani'ye intisab ederek onun murâkibesinde seyr ü süfuk çıkarır. Merv, Buhara, Herat, Semerkand gibi merkezleri dolaşarak irşadını tamamlar. Şeyhi Yusuf-ı Hemedani'nin ölümünden sonra bir müddet dergâhta halkın irşadıyla meşgul olur. Nihayet şeyhinin üçüncü halifesi olarak Yesi'ye döner.

Yesevî Hazretleri Arapça ve Farsça eğitimi almakla birlikte hayatının sonuna kadar Türkistan'da ana dili, Türkçe ile halka hitap eder, yazmış olduğu "hikmetler"iyle güzel ahlak, aşk ve barış dini olan İslâm'ı anlatır. Yetiştirmiş olduğu doksan dokuz bin talebesini Hind kıtasından İdil boylarına, Çin seddinden Tuna kıyılarına kadar uzanan geniş bir coğrafyaya gönderir.

Dervişleri tarafından sağlığında veya vefatından sonra bazı sözleri ve manzum nutk-ı şerifleri "Divan-ı Hikmet" adıyla derlenmiştir. Bunların bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. Bunun dışında ona atfedilen Fakr-nâme, Âdâb-ı Tarîkat, Makâmât-ı Erbaîn gibi risâleler bulunmaktadır. Menâkıbının önemli bir kısmını XVI. asırda yaşayan Hazînî adlı Yesevî dervişi toplayıp kitaplaştırmıştır.

Yesevî Hazretlerinin İslâm tasavvufu ve Türk kültür tarihi açısından en önemli özelliği, İslâm'ı her sapkın düşüncelerden arınmış olarak tertemiz umdeleriyle ele alıp "Dört kapı - Kırk makam" diye adlandırdığı Kur'an ve sünnete uygun temel prensipler üzerine vaz'etmiş olmasıdır. O sohbet ve hikmetlerinde bu temel esasları ilk defa döneminin ve çevresinin anlayabileceği ana dili Türkçeyi esas alarak bir ilki gerçekleştirmiştir. Bu sebeple Yesevî, Türk Edebiyatı tarihinde "İlk Türk Mutasavvıfı" olarak haklı bir şöhrat kazanmıştır. Hiç şüphesiz bu ifade Yesevî Hazretlerinden önce bir Türk Sûfisinin yetişmediği anlamına gelmeyecektir. Fakat Yesevî Hazretleriyle birlikte Türkçe bir aşk, irfan ve mana dili olarak karşımıza çıkmaktadır. Hazret-i Türkistan mahalli Türkçeyi vahyin gücü ile tezyin ederek semavileştiren ve ana dilini bir mana dili hâline getiren ilk Türk mutasavvıfıdır. Diğer taraftan Pîr-i Türkistan, tesis ettiği ve kendi adına izafe edilen Yesevîlik bünyesinde yetiştirdiği tevhid ehli gerçek Hak dostlarını insanlığa ilahî aşk; Muhammed (a.s.) sevgisi ile donatmak, vahdet ve adalet bilinci-

ni yaymak, insanlığı ebedî saadete tanıştırmak için ilahî bir sevk ile Horasan'dan Anadolu'ya göndermiş ve İslâm'ı büyük bir coğrafyada tesis etmeyi başarmıştır.

Malûmdur ki ipek böceği kozasını içerden örür; onun Hazret-i Peygamber'in sünnetine uyarak atmış üç yaşından itibaren ömrünü halvette geçirmesi esasen pasif bir muvahhid olmasından değil, yetiştirdiği alperenlerin manevi gıdalarına gönül desteği vermek istemesindedir. Ehlinin malûmudur ki erenlerin halveti maddî gıdanın kesilmesi, manevî gıda ile beslenilmesi ve bunun insanlık hayırına rahmete dönüştürülmesi hadisesidir. Yesevî Hazretleri'nin halvet hayatını da bu şekilde anlatmak gerekir.

M.1166 senesinde vuslat ettiği rivayet edilen Hazret-i Pir, bugün Türkistan'da Emir Timur tarafından yaptırılan türbesinde yatmaktadır. Türbede 1993 senesinde, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve Kazakistan Cumhuriyeti yetkililerince restorasyon çalışmalarına başlanmış, zaman zaman bu yenileme çalışmaları devam etmiştir (Tatçı, 2016, 8-9).

Ahmet Yesevî Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığının vefatının 850. senesinde "UNESCO 2016 Hoca Ahmed Yesevî Yılı" anısına "Divan-ı Hikmet Hoca Ahmed Yesevî" adlı bir eser yayımlanmıştır. Kitap bu yazının ana kaynaklarından da biri olmuştur.

"Hoca Ahmed Yesevî'nin rûhâniyeti bu sunumdan haberdar olsun." İnşallah.

"Şu Ahmet Yesevi kim? Bir araştırın göreceksiniz... Bizim milliyetimizi asıl onda bulacaksınız." Bu sözler büyük şairimiz Yahya Kemal'indir.

"Milliyet" dediğimiz gerçekliğin iki ana unsurdan birincisi "dil" ise ikincisi de dilin ana taşıyıcısı olduğu bütün kültür unsurlarıdır.

19. yüzyılda Türkistan'ı dolaşan Macar Prof. Vamberi Armin seyahatnamesinde anlatıyor: "Her geçtiğim Türk obasında Ahmet Yesevî'nin hikmet ve münacatına rastladım. Türkler bu manevi irşadı coşkunlukla okuyorlardı. Her obada, Divan-ı Hazret-i Sultanül-arifin Hoca Ahmet Yesevî'nin şiirlerini vecd ile okuyan kadın ve erkeklere rastladım. Öteki İslam ülkelerini de gezdim, gördüm ve tarafsız mukayeseler yaptım. Anladım ki İslam

dinine cihanşümul idrak felsefesini veren Türk bilginleridir. Onlar bütün dünyaya mürşit olarak yayılmışlar ve İslam ülkelerinde değerli şahsiyetler yetiştirmişlerdir.” (Zeybek, 2003, 9-10, 60).

Türkistan, Mâverâünnehir ve Orta Asya’da olduğu gibi Anadolu’da da kendilerini Ahmet Yesevî’nin neslinden sayan pek çok ünlü şahsiyet çıkmıştır. Semerkantlı Şeyh Zekeriyâ, Üsküplü Şâir Atâ ve Evliya Çelebi bu isimlerden bir kaçıdır (Divân-ı Hikmet, Hoca Ahmed Yesevî, 2016, 16).

Ahmet Yesevî’nin yaşadığı döneme baktığımızda din ve ilim dili Arapçayı, devlet ve edebiyat dili olarak Farsçayı benimsediklerini görüyoruz.

İşte Âşık Paşa o günleri şöyle ifade ediyor:

*Türk diline kimseler bakmaz idi
Türklere hergiz gönül akmaz idi
Türk dahi bilmez idi bu dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri*

İşte böyle bir zamanda XII. yüzyılda Türkistan’ın Yesi şehrinde Hoca Ahmet Yesevî Türkçe ile eğitime başladı. Öğrettiği İslam’dı... İslam tasavvufunun yollarıydı. Bilimdi. Dili Türkçeydi.

*Sevmiyorlar bilginler
Sizin Türkçe dilini
Bilgelerden işitsen
Açar gönül ilini*

*Ayet hadis anlamı
Türkçe olsa duyarlar
Anlamını bilenler
Başı eğip uyarlar*

*Miskin zayıf Hoca Ahmet
Yedi atana rahmet
Fars dilini bilir de
Sevip söyler Türkçeyi.*

Türkçe dalga dalga yayılıyor, Anadolu’ya Hacı Bektaş Veli geliyor. Sarı Saltuk, Yunus Emre, Âşık Paşa, Gazi Bürhanettin, Dehkani, Ahmet Dai, Nesimi, Hacı Bayram Veli ve daha niceleri...

On beşinci yüzyıla gelindiğinde Türkistan’ın büyük şairi Ali Şir Nevai Türkçe ve Farsçayı karşılaştıran “Muhakemetü’l-Lûgateyn”ini yazacak ve Türkçenin üstünlüğünü ortaya koyacaktır.

İşte, Karamanoğlu Mehmet Bey’in ülkenin her yerine görevliler göndererek **“bundan böyle dergâhta, sarayda, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmamasıyla ilgili”** fermanı hepimizin malumudur (Zeybek, 2003, 63, 65, 67).

Demek ki Yahya Kemal’in doğru söylediği ortaya çıkıyor. *“Şu Ahmet Yesevi kim? Bir araştırın göreceksiniz... Bizim milliyetimizi asıl onda bulacaksınız.”*

Tasavvuf konulu manzumelere Anadolu insanı “ilahi” adı vermektedir. Doğu Türkçesi dillerinde Ahmet Yesevî gibi şairlerin o tarz yazılan şiirlerine “hikmet” adı verilir.

Hoca Ahmet Yesevî’nin ‘Hikmet’leri üzerinde birkaç söz söylemek istiyorum. Esasında Hoca Ahmed Yesevî’nin seçtiği iki yol vardır: Kur’an ve Hz. Muhammed yolu.

Kur’an’ı ve İslâm dininin kurallarını Arapça bilmeyen Kıpçak ve Oğuz boylarına bu boyların göçerlerine onların diliyle nasihat yoluyla anlatmak Hoca Ahmed Yesevî’nin amacı olmuştur. ‘Akıl kitabı’ olarak da adlandırılan ‘Hikmet’ adlı risalelerinde eğitici öğretici tasvir edilen olaylar ve davranışlar manzum olarak belirtilmiştir. Hoca Ahmed Yesevî, hikmetlerinde şeyh, meşayih meselesini, şeyhliğin zor yıllarını, daha doğrusu Hz. Muhammed’in güzel yolunu göstermektedir. Bunları yaparken didaktik olmanın, kuru nasihatlerin ötesinde örnek ve delillerle konuyu anlatmaktadır. Hikmetlerinde Peygamberimizin örnek kişiliğinden sık sık söz etmektedir (İvgin, 2016, 6-7).

Bildirimizin 2. paragrafını tekrar ederek yazımı tamamlıyorum.

Yesevî Hazretleri, dönemin din ve kültür dili olan Arapça ve Farsça yerine, anadili Türkçeyi kullanmış, Türkçeyi bir ilim, aşk ve irfan dili hâline getirmiştir. Sohbetlerinde ve nutk etmiş olduğu hikmetlerinde anadili Türkçeyi kullanarak geniş kitleleri etkileyen ilk Türk mutasavvıfı odur. Bugün geniş bir coğrafyada konuşulup yazılıp edebî bir Türkçeden söz ediliyorsa bânisi Ulu Pîr Ahmed Yesevî’dir (Yıldız, 2016, 6).

DİVAN-I HİKMET'TEN DEĞİŞİK KONULARDA ÖRNEKLER:

Bismillah

*Bismillah deyip beyân ederek hikmet söyleyip
Taleb edenlere inci, cevher saçtım ben işte.*

*Riyâzeti sıkı çekip, kanlar yutup
‘İkinci defter’in sözlerini açtım ben işte. (s. 44)*

Arslan Baba’ya

*Yedi yaşta Arslan Babam arayıp buldu;
Her sırrı görüp perde ile sarıp kapadı;
Allah’a hamdolsun, “gördüm” dedi, izimi öptü;
O nedenle atmış üçte girdim yere (s. 50)*

Altmış üç yaş

*Ey dostlar, kulak verin söylediğime,
Ne sebepten altmış üçte girdim yere?
Mirâç sırasında Hakk Mustafâ ruhumu gördü,
O nedenle altmış üçte girdim yere. (s. 47)*

*Altmış gece altmış gündüz bir kez yemek,
Tan atana kadar namâz kılıp bir kez selâm,
Altmış üçte oldu ömrüm sonunda tamâm,
Mustafâ’ya mâtem tutup girdim ben işte. (s. 64)*

Yüz yirmi beş yaş

*Erenlerden feyz ve fetih alamadım,
Yüz yirmi beş yaşa girdim bilemedim,
Hakk Teâlâ’ya ibâdelerini kılamadım,
İşitip okuyup yere girdi Kul Hoca Ahmed. (s. 68)*

“Allah” de

*Zâlim eğer cefâ eylese”Allah” de,
Elini açıp duâ eyleyip sabreyle,
Hakk yardımına yetmez olsa endişe eyle,
Hakk’dan işitip bu sözleri söyledim ben işte. (s. 73)*

Türkistan’a geldim

*Gurbet değse, pişkin eyler çok hamları,
Bilge eyler, hem seçkin eyler çok sıradanları,
Giyer çul elbise, bulsa yer yemekleri,
Onun için Türkistan’a geldim ben işte. (s. 84)*

Muhabbet

*Muhabbetin bahçesine bülbül gibi
Seherlerde feryâd edip konasım gelir.*

*O vakitte Allah’ımın cemâlini,
Mânâ gözü ile açıkça göresim gelir. (s. 138)*

Gönül

*Azîm zikri yüce zikirdir, söyler olsam,
Ballar gibi tatlı olur dilim benim.
Kendim fakîr, ikrâr eyledim, oldum hakîr,
Kanat çırpıp uçar, kuş gibi gönlüm benim. (s. 145)*

Nefs

*Nefs yoluna giren kişi rezil olur,
Yoldan çıkıp, katıp, tozup günahkâr olur,
Yatsa, kalksa şeytân ile yoldaş olur,
Nefsi tep, nefsi tep, ey kötülükler işleyen. (s. 197)*

Cimriler

*Zerre aşkı kime düşse, ağlar eyler,
Gözyaşını akıtarak ummân eyler,
Her ne bulsa, Hakk yoluna ihsân eyler,
Cimrilerin düşmanlığı, buğzu olur. (s. 217)*

Erenlere hizmet

*Sağlıkta tevbe eyle, makbul olsun,
Seherlerde zârî eyle eline alsın,
Erenlere hizmet eyle yola koysun,
Hizmet kılmayıp hiç kimse yolu bildiği yok. (s. 315)*

Deva olur

*Günde yüz bin “Allah” desen, ona yakar,
Gözyaşını deryâ kılsan, mâşûk bakar.
Bağrın içre derdin olsa, yaşın akar,
Allah özü gerçek derdliye devâ olur. (s. 325)*

Ölüm

*Koymadı Mustafâ gibi nice yârân,
Ebû Bekir, Ömer, Alî bil ki Osmân,
Tahtı ile uçar idi o Süleymân,
Bu ölüm çengelini almadı mı? (s. 365)*

KAYNAKÇA

- Divân-ı Hikmet, Hoca Ahmed Yesevî Üniversitesi (2016), Ankara.
İvgin, Hayrettin (2016), Edebiyat Dili Dergisi, Dumat Ofset.
Köprülü, Fuat (1991), Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıfılar, Diyanet İşleri Başkanlığı, Emek Ofset.
Tatcı, Mustafa (2016), Divân-ı Hikmet Hoca Ahmet Yesevî, Ahmet Yesevî Üniversitesi.
Yıldız, Musa (2016), “Takriz” Divân-ı Hikmet Hoca Ahmet Yesevî, Ahmet Yesevî Üniversitesi.
Zeybek, Namık Kemal (2003), Ahmet Yesevî Yolu ve Hikmetler, Ahmet Yesevî Vakfı, Ankara, 2003.

AŞAĞILIK BİR KALKIŞMA İÇ İŞGALCILERİN (FETULLAHCİ TERÖR ÖRGÜTÜNÜN) TÜRKİYE CUMHURİYETİ'Nİ SONLANDIRMA GİRİŞİMİ

Prof. Dr. Mustafa KESKİN

15 Temmuz günü akşam saat 22.00 civarında başladı. Devleti ele geçireceklerini zanneden, iç ve dış bağlantılı bedbahtlar, kainat teröristi Fethullah Gülen'in altın tasmalı ...leri, Türk Milleti'nin sarsılmaz iradesi, yüksek iman ve "garip şekilde devletine bağlılığı", "KORKMA!" nedir bilmez yiğitliği karşısında, eğildiler, yüzlerini kapattılar, arkalarından kelepçelendiler ve hainler kafilesine katıldılar, tutuklandılar, bir daha Büyük Türk Milleti'nin yüzüne bakamaz oldular.

Darbeci teröristler, alçaklar, hatta çukurlar, Cumhuriyetimizin bütün kalelerine saldırdılar, millet evladına kurşun sıktılar, "Kurucu, Gâzi Meclisimizi" bombaladılar. Genelkurmay'ı, Özel Birlikleri, Millî İstihbaratı, Cumhurbaşkanlığı Külliyesini, Marmaris'te Cumhurbaşkanımızın otelini, meydanları dolduran milletimizi bombaladılar. 240 şehidimiz, 2185 yaralı gazimiz bulunuyor¹. "Arş yiğitler VATAN imdadına..." buyuran seçilmiş Cumhurbaşkanımız, ordularımızın Başkumandanı, "sine-i millette bir ferd-i mücâhid" olan Recep Tayyip ERDOĞAN'ın çağrısına kulak veren, "İçinizden olan yöneticilere itaat ediniz" mealindeki Tanrı Buyruğu'na icabet eden, yerlerde sürünmekte olan İslam'ın izzetini yerden kaldırmakta olan TÜRK MİLLETİ'nin bilge ve yiğit evlatları KENT meydanlarını, caddeleri, ellerinde ay yıldızlı bayrak ve kalplerinde imanları ile doldurdular, geçitleri tuttular, "Türk Milleti'nin fitratına en uygun rejim olan" demokrasiyi, istiklal ve istikbalimizi çiğnetmediler, her biri "Asım'ın nesli" olduklarını dünyaya gösterdiler.

Düzce'deydim, bahçede ağaç suluyordum, kızım aradı, "Baba ihtilal oluyormuş, Ankara'yı bombalıyorlarmış" dedi. TV'leri gezdim, doğruymuş. Kızıma şöyle dedim: "Kızım merak etmeyiniz, bu çapulcu kıyamıdır, millî iradeye saldırıdır, sabaha kalmaz etkisizleştirilirler, arkasında Türk

¹ Yazının kaleme alındığı zamanki şehit ve yaralı sayısıdır.

Milleti'nin olmadığı hiçbir kalkışma muvaffak olmaz..." 1960, 1971, 1980, 1997, 2007 darbe ve muhtıra rezilliklerine şahit olmuş bir babanın kızına söyledikleridir bunlar. Allah'a şükür ki, "tam bir izmihlalle yüz yüze gelen Türk Milleti, kendisini diriliş ve direnmeye davet eden ecdadının sesini kalbinde duyarak", Fethullah Gülen Krallığı için şereflerinden vazgeçen "altın tasmalı xlere" karşı DEVLETİNİN yanında yer almış, BAYRAĞIMIZLA gecenin karanlıklarını aydınlatmış, Peygamber Ocağı ordumuzun safında saf tutmuştur. Türk Devleti'ni ele geçirmek için, okyanus ötesinden aldıkları talimatla kıyama kalkışan "alçaklar güruhu", "sırtlanlar kümesi sergerdelere, millî hainlere" karşı tam bir birlik ve dayanışma sergileyen MİT'e, Emniyet Genel Müdürlüğüne, kahraman ordumuzun "asil evladına", her zaman kahramanlarımıza, gök kubbenin bekçilerine, din ü devletimizin bekçileri Diyanet İşleri Başkanlığına, "millî iradenin tecelli ve temerküz ettiği" TBMM bombalanırken oradan ayrılmayan, demokrasi nöbeti tutan milletvekillerimize, her zaman asil, vakur, sabırlı, bilge, hasbî, aslı ve nesli temiz TÜRK MİLLETİ'ne, Oğuz Han evladına teşekkür ediyorum. Şehitlerimize rahmet, yaralılarımıza şifalar niyaz ediyorum, bu çetin sınavdan başarıyla çıkışımızı sağlayan, "intikam alıcıların en hayırlısı olan ALLAH'a" hamd-û senalar ediyorum. Millî bünyemize girmiş bir "habis ur" olan "Fethullahçı Terör Örgütü/ Paralel Devlet Yapılanması" diye "Millî Güvenlik Belgesinde" yer alan unsurları, üniversitelerimiz, her dereceden okullarımız da dahil olmak üzere, millî bünyeden çıkarılması kararlılıkla gerçekleştirilmelidir. Millî birliğimizi, ülke bütünlüğümüzü bozmak, milletimizi düşman kamplara ayırmak, Sev'r'in hükümlerini, 100 sene sonra hayata geçirmeye çalışan, kelimenin tam anlamıyla "Mankurtlaştırılmış", efsunlanmış, haşhaşlaştırılmış; ailesine, cemiyetine, millete ve devletine düşman edilmiş alçaklara, asla müsamaha

edilmemelidir. Allah'ın önümüze koyduğu, açığa çıkardığı bu fırsatı iyi değerlendirmeliyiz. ALLAH, bizi seviyor, biz de Allah'ı seviyoruz... "Peygamber Ocağı" Türk Milleti'nin sinesinde çıkma, dilimizin, dinimizin ve milliyetimizin güvencesi Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleri'ni "içimizdeki beyinsizlerin işledikleri ihanetten dolayı" kınamayalım, suçlamayalım. Hainlerin, altın tasmalı ...lelerin iğrenç kalkışmasını Türk Milleti ve onun temiz sinesinde çıkmış kahraman ordumuzun pak, temiz, sadık, kalb-i selim sahibi, nifaktan ve riyadan arınmış evladı önlemiştir.

26 Ağustos 1922'de merhum Yahya Kemal Beyatlı tarafından yazılan dörtlükteki gibi:

*"Şu kopan fırtına Türk ordusudur ya rabbi
Senin uğrunda ölen ordu budur ya rabbi
Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyed namın
Galib et, çünkü bu son ordusudur İslam'ın"*

Ordusuna, milletine, vatanına, dinine ihanet eden, ebedi devletimizin kılcallarına kadar sızmış paralelci teröristleri lanetleyiz, aşağılayınız, fakat gözbebeğimiz, her şeyimiz "Ordu Milleti'nin" kahraman ordusunu muaheze etmeyiniz...

Cumhurbaşkanımızın buyruğu ile, ülke genelinde meydanları dolduran, "demokrasi nöbetine" koşan, her yaştan ve cinsiyetten, her düşünceden millet evladının asil, temkinli, vakarlı ve haysiyetli eylem ve söylemleri, Türk demokrasi tarihinin altın sayfalarını oluşturacaktır. Bütün milletimiz, Türkiye'den başka vatanımızın, Türkçeden başka dilimizin, ay yıldızlı al bayraktan, Türk Bayrağından başka bayrağımızın, İstiklal Marşı'ndan başka istiklal marşımızın bulunmadığını, bulunamayacağını anlamış ve kutlu iradesini ortaya koymuştur. O irade, millî iradedir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün daha 1919'da Erzurum'da dillendirdiği irade-i milliyedir ve onu ülke sathında hakim kılmak esastır. Ordumuz ise bu "irade-i milliyenin ancak hizmetkârıdır." Bundan dolayıdır ki, millette, devlete efendilik yoktur ve bu millet, devletin efendisi kendisine hizmet edenlerdir.

Millî iradenin "tecelli ve temerküz" ettiği TBMM'nin paralelci teröristlerce bombalanması hadisesi, demokrasi tarihimizin utanç sayfasıdır ve 15 Temmuz kalkışması milletimizin ve onun kahraman ordusunun "alınına sürülen namus lekesidir." Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bütün organları ile, söz konusu namus lekesini "bila kaydû şart" temizlemelidir, varlığına uzanan ihanet şebekesini dağıtmalı ve imha etmelidir. 15 Temmuz aşağılık ve iğrenç kalkışması, Türk Milleti'nin Cumhuriyetine, onu taçlandıran demokrasisine sahip çıkma rüşetine erdiğini ve bunu kanlarıyla kanıtladığını göstermiştir.

İstiklalini, istikbalini karartmak üzere, "artık cerrahi müdahale şart olmuştur" diyen, her zaman hain, her zaman işbirlikçi, her zaman materyalist Fethullah Gülen'in talimatıyla harekete geçen altın tasmalı itlere karşı, vücutlarından cömertlikte bulunacak kadar yüksek bir fedakârlık ve sadakatle karşı çıkan, "namusumuzu çiğnetmeyen" askerlerimize, polislerimize, namluların önünde vücutlarını siper eden genç vatandaşlarımıza ebedî şükranlarımı arz ediyor, Cenab-ı Hak'tan kendilerine rahmet niyaz ediyorum. Milletimden ve temiz evladından bir an olsun gaflet göstermemelerini tavsiye ediyorum. Büyük Türk Milleti'ne refah ve saadetler diliyorum. Kayseri'de, Cumhuriyet Meydanı'nda demokrasi nöbeti tutan, "Türkiye her ne zaman sıkıntıya düşse tezgahlarını çalıştıran Kayseri'nin necip halkını", burada kılınan gıyabi cenaze namazını, iğrenç kalkışmanın gecesinden itibaren, iğrenç kalkışmanın gecesinden itibaren, minarelerimizden arşa yükselen ezan-ı Muhammedileri, salat-û selamları, tekbir ve tehlilleri, salat-ı ümmiyeleri millî tarihimizin anlamlı ve o nispette şerefli sayfalarına kaydediyorum. "Allah-ü veliyyüt-tevfik, ni'mel Mevla ve ni'mel-refik" imiş. Amenna ve saddakna diyerek bu satırları yazıyorum. 15 Temmuz 2016 gününü izleyen hafta zarfında çıkan millî basın organlarının alınarak dosyalanmasını, araştırmacılar için hazırlanmasını tarihçilerimizden diliyorum. Bütün milletime asla "KORKMA" diyorum. Seni

ne Haçlılar ne putperest Moğollar korkutabilmişti,
bu altın tasmalı ~~ş~~er mi korkutacak!

Bakanlar Kurulu toplantısından sonra kamuoyuna açıklamada bulunan Başbakan Binali YILDIRIM, şehit sayısının 208'e yükseldiğini, bunlardan üçünün asker, altmışının polis ve çoğunun sivil olduğunu belirtmiştir (18.07.2016). 1491 de yaralımız bulunuyor... İğrenç kalkışma ve darbe tarihi de anlaşılıyor ki kasıtlı ve bilinçli olarak tespit edilmiştir. 15 Temmuz 1099 tarihi, Haçlıların Kudüs-i Şerif'i ele geçirdikleri, kimi buldularsa yere serdikleri, Müslümanlara yardım etmekle suçladıkları Yahudileri havralarında yaktıkları günün tarihidir². Batı mahfillerinde hazırlanmış, millî varlığımızı yıkmayı hedeflemiş bu alçakça kalkışmaya alet ve aracı olmuş bedbahtlara yazıklar olsun!

Büyük milletimizin, her düşünceden evladı, "muhafaza ve müdafaa ettikleri" Cumhuriyetimizi ile'l-ebed yaşatacaklar, bu millî direniş ve diriliş "en büyük millet bayramlarından biri" olarak kutlamalıdır. Allah, Ankara'nın ışığını söndürmesin. "Hâmi-i Anadolu" Hacı Bayram Veli'nin Şehzade Muhyiddin Mes'ud'un Gazi ve Muşır Mustafa Kemal Atatürk'ün şehri, yalnız Türkiye'nin değil, İslam dünyasının da kalbi olan Ankara'nın soyak sakinleri; şehirlerinin meydanlarını, sokaklarını canları bahasına aşâğılık teröristlere çiğnetmediler. Böyle yapmakla, ecdadını iclâllerine hayran ettiler.

Sağ olsunlar, var olsunlar...

AKIL VE YÜREK

Varımızı idrâkten mahrûmsa sende akıl
Bilgiçliği bırak da git derdine çâre kıl.

Bir kişi ki derinden sızlamaz yüreği var
Kediye ver, yüreğin ona ne gereği var.

Önder ÇAĞIRAN

² Steven Runciman; *Haçlı Seferleri Tarihi*, C. 1, Çev. Prof. Dr. Fikret İşıltan, TTK Yayını, Ankara 1986, s. 221.

FİRARİ BAHARLAR

Kıramadım güneşin ne garip inadını,
Açmasını bilmiyor firari baharlarda.
Gönlüm bir kuş misali çırpısa da kanadını,
Uçmasını bilmiyor firari baharlarda.

Dönmeyi mi unuttur acep meçhule giden?
Ayyaşa ezberini bozdurtacak hâl neden?
Ne meyden tad alır ne de bir meyhaneden;
İçmesini bilmiyor firari baharlarda.

Bulutlar peçesidir, ürkek ürkek bakınır.
Pencereme vurmuyor gönlüm ondan yakınır.
Kime saklıyor bilmem, ay şavkını sakınır,
Saçmasını bilmiyor, firari baharlarda

Tutup da getir diye bana gökkuşağını.
Yollama ne olursun, bu garip uşağını.
Zamansız boy gösteren buğdayın başağını,
Biçmesini bilmiyor firari baharlarda.

Var ya bu ahval beni, inan ola del'eder.
Bir cemre düşse bana ateşimi kül eder.
Kurt kuzuya gelmiyor, kuzu kurda gel eder,
Kaçmasını bilmiyor firari baharlarda.

Müebbetim aşka ben, muhabbetim kışlarla.
Gönlüm kurumaz benim dökülen o yaşlarla.
İlman sevdalara uçan seyyah kuşlarla,
Göçmesini bilmiyor firari baharlarda.

Kaçtın er meydanından bırakıp da cengini.
Ne düşmanda buldun sen, ne dostunda dengini.
Gönül gözün kapalı, aşkın yedi rengini;
Seçmesini bilmiyor, firari baharlarda.

Alnımda aşk yazılı rahme düştüğüm günden.
Mevsimler hesap sorar gelip kapıma benden
Deli gönlüm yansa da ne sevdandan ne senden,
Geçmesini bilmiyor firari baharlarda.

İbrahim ŞAŞMA

Âşık Hüseyin'in ailesi Malatya'dan Kahramanmaraş'ın Afşin İlçesinin Erçene Köyüne gelip yerleşir. Babası Yemliha, annesi Fatma. 1874 yılında doğan annesi 1914 yılında, 01. 07. 1859 tarihinde doğan babası da 05. 05. 1924 tarihinde vefat eder. Araştırmacılar Âşık Hüseyin'in soyadının Tenecioğlu olduğunu söylese de değildir. Amcasının soyadı Tenecioğlu olduğundan Hüseyin'in de soyadının aynı olacağı düşünülmüş. Nasıl tespit edildiğini bilmiyoruz. Bizim tespitlerimize göre âşığın soyadı Tahtacı'dır. Doğum tarihi 01. 07. 1896. Ölüm tarihi 25. 02. 1945'tir. Nüfusa kayıtlı olduğu il Kahramanmaraş, ilçe Afşin, köy Erçene'dir. Âşık Hüseyin'in dedesinin adı Osman (Yemliha'nın babası Osman), ninesinin adı Hüsne (Yemliha'nın annesi). Yemliha'dan doğan Âşık Hüseyin'in biri kız diğeri erkek iki kardeşi var. Erkek kardeşi Osman, kız kardeşi ise Melek. 01. 07. 1902 tarihinde doğan Osman 15. 05. 1918, 01. 07. 1898 tarihinde doğan Melek Hanım da 1912'de vefat eder. İki kardeş de çok genç yaşta göçüp gider bu dünyadan.

1914 yılında annesini, 1924 yılında da babasını, daha önce de kardeşlerinin vefatı onu tek başına bırakır. Ana yok baba yok. Kısaca hiç kimse yok. Çareyi memleketten, doğup büyüdüğü topraklardan ayrılmakta bulur. Yeni bir düzen kurmak, ekonomik durumunu düzeltmek amacıyla memleketi terk eder. Tespitlerimize göre Hüseyin'in ilk konalgası Kadırlı'nın Köseli Köyünde Kâmil Akçalı'nın çiftliği. Çiftlikte bahçıvan olarak çalışmaya başlar. Onun saz çalıp türkü söylemesi Kadırlı çevresinde ünlenmesine, adının yavaş yavaş duyulmasına vesile olur. Ağıtçı ozan olarak bilinmesi ünlenmesini daha da artırır. Yaktığı ağıtlar ününe ün, şanına şan katar. Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep üçgeni içinde hayatını sürdüren Âşık Hüseyin, Kadırlı, Osmaniye ve Düziçi ilçe düğünlerinin de aranan âşığı olur. Onu Maraş ve Çukurova yöresinde tanımayan yoktur. Zenginlerin, Kadırlı ağaların eğlen-

celerinde o başmısafirdir.

Eskiden Kadırlı'nın varlıklı insanları, eğlenmek için vilayetleri Adana'ya değil de Adana'dan daha hareketli olan Ceyhan'a giderler. Ürünlerini orada satarlar, ihtiyaçlarını da temin ederlerdi. Ceyhan'a giderken Ceyhan nehrini "gemi" dedikleri ağaçtan yapılmış sal ile geçerler, Ceyhan'daki pavyonlarda eğlenir, han denilen üstü otel altı da atların ahır olan büyük binalarda kalırlardı.

Kadırlı ağaları yine bir gün Ceyhan'a gittiklerinde, Ceyhan ırmağı kenarındaki pavyonda bir tiyaturanın (şimdiki pavyonlardaki dans ve eğlencenin adı) olduğunu ve bu tiyatürada Acem Kızı adında dans eden bir bayanın çalıştığını öğrenirler. Kadırlı ağaları başka bir günde yanlarına Âşık Hüseyin'i de alıp Ceyhan'a Acem Kızını seyretmeye giderler. Tiyatura başlar, Kadırlı'liler şanonun ön tarafına hep birlikte otururlar. Sabırsızlıkla Acem Kızı beklenmeye başlanır. Derken o an gelir. Takdim edilen Acem Kızı şanoya³ çıkar. Parmaklarındaki zillerle hem şarkı söyler, hem de dans eder. Bu durumdan Kadırlı ağaları ve Âşık Hüseyin çok etkilenir. Ağalar Âşık Hüseyin'in de Acem Kızına bir türkü söylemesi için faaliyete geçerler. Tiyatura, yani pavyon sahibinden izin alırlar. Durum Acem Kızına iletilir. O da razı olur. Razı olduktan sonra da âşığın karşısına geçer oturur. Hüseyin alır sazını eline vurur teline. "Çırpınıp ta şanoya⁴ da çıkınca / Eğlen şanoda da kal Acem Kızı."

3 Şano eğlence yerindeki sahnenin adı. Çırpınıp da şanoya da çıkınca dizesiyle Acem Kızının zilleriyle çırpınarak sahneye çıkması ifade edilmektedir. Neşet Ertaş'a göre dizedeki "şano" ya da çıkınca sözcüğü şanovaya dönüşmüş. Çırpınıp ta şanovaya çıkınca şekline dönüşmüş. Sözleri Âşık Canani'ye mal eden Mehmet Gökalp de Neşet Ertaş'ın aynı dizede kullandığı şanovaya sözcüğünü Şamova'ya dönüştürmüştü. Dizede Çırpınıp ta Şamova'ya çıkınca şeklinde söylenmiş. Mehmet Gökalp: "Şamovası Kars ili sınırları içinde bir ovanın adıdır" diyor. Biz bunu doğrulamak için Kars ilinin Selim ilçesinin Sipkor (Yamaçlı) köyü muhtarı Sn. Hayrettin Bay'ı aradık. Kars ili sınırları içinde böyle bir ovanın olmadığını söyledi. Ayrıca Karslı Âşık dostum Mürsel Sinan'ı arayarak Şamovası'nın araştırılmasını rica ettik. Sağ olsun Mürsel Sinan da sordu soruşturdu. Kars ili sınırları içinde böyle bir ovanın olmadığını söyledi.

Türküden sonra Acem Kızı dans etmeye başlar. Başlar ama Acem Kızının aşkı Âşık Hüseyin'in içine, Âşık Hüseyin'in aşkı da Acem Kızının yüreğine kor gibi düşer. Gözlerde çakan şimşek ok olur yüreklere saplanır. Dizelerde yaşanan can alıcı güzellik yüreklere gömülür. Her ikisi de duygularını birbirine ifade edemediği perde kapanır. Acem Kızıyla yoğun duygular yaşayan Âşık Hüseyin ağalarla birlikte Kadırlı'ya geri döner. Döner dönmesine ama Acem Kızı Ceyhan'da, Hüseyin Kadırlı'de. Her gün hasret biraz daha çekilmez olur. Âşık Hüseyin, Acem Kızının aşkıyla yanar tutuşur. Gün be gün ateş olup yakan hasret Hüseyin'i alır götürür Ceyhan'a. Ver elini Ceyhan diyerek yollara düşer. Yaya yapıldık yollara düşen Hüseyin iki üç gün sonra Ceyhan'a varır. Acem Kızını bulur. Konuşup anlaşır. Hasret giderirler. Acem Kızı Âşık Hüseyin'i yanından ayırmaz.

Günler haftalar böyle geçerken Adana'nın tanınmış ağalarının birinin oğlu da o sırada meşhur Acem Kızını duyar. Ceyhan'a gelir. Burada Acem Kızına âşık olur. Pavyon sahibine büyük paralar vererek Acem Kızını alır ve Adana'ya gidecekken Âşık Hüseyin'in haberi olur. Âşık, Acem Kızının olduğu yere koşar. Bu sırada ağanın oğluyla Acem Kızı arabayla binmiş hareket etmek üzeredir. Hüseyin durumu anlar, olduğu yere oturur. Sazını alır eline, vurur teline. Yaşlı gözleriyle Acem Kızının ardından:

*Dayanamam gayrı ben bu hasrete
Ya beni de götür ya sen de gitme
Ateşin aşkına yakma çıramı
Ya beni de götür ya sen de gitme*

*Ahtı amanımız vardı seninle
Gönül mü eğledin yoksa benimle
Kavli kasem eylemiştik yeminle
Ya beni de götür ya sen de gitme*

*Sen gidersen kendim berdar ederim
Bülbül gül dalına konmaz n'iderim
Elif kaddin büker keman ederim
Ya beni de götür ya sen de gitme*

*Aşk-ı muhabbetle düştük dillere
Bu hasretlik beni salar çöllere
Bırakıp da gitme gurbet ellere
Ya beni de götür ya sen de gitme*

*Yâr sineme vurdun kızgın dağları
Viran koydun mor sümbüllü bağları
Hüseyin'im geçiyor gençlik çağları
Ya beni de götür ya sen de gitme*

diyerek duygularını dile getirir. Beş dörtlülük olarak söylenen türkünün son dörtlülüğünde Hüseyin: *Hüseyin'im geçiyor gençlik çağları* diyerek tapşırır. Türküdeki söz ve müzik müthiş bir uyum içinde olup sözler ise yaşanan hadiseyle adeta kucaklaşmaktadır. 1940–1945 yılları arasında söylendiğini tahmin ettiğimiz türkü o günden bu güne dilden dile, telden tele anonimleşerek bize ulaşır. Üç dörtlülük olarak bize ulaşan türkü Çorum Alaca'dan TRT repertuar kayıtlarına geçer:

Derleyen: TRT Müzik Dairesi Başkanlığı
THM Müdürlüğü.

Kaynak: Ali Rıza Erdoğan.
Repertuar sıra no.: 187.

Bu türküyle ilgili Bayram Bilge Tokel, Gazi Üniversitesinin 1985 yılında düzenlediği Milli Kültür ve Gençlik Sempozyumunda sunduğu *“Joyce Okurken Arabesk Dinlemek”* adlı tebliğinde türkünün Çorumlu Âşık Hüseyin'e ait olduğu bilgisini verir. İşte o bölüm:

(...) *“Geçtiğimiz yıllarda dillerden düşmeyen Çorum dolaylarının güzel bir uzun havası vardı. Gayrı dayanamam ben bu hasrete. Türkü Çorum'dan Ali İhsan Erdoğan'dan TRT Müzik Dairesi Başkanlığı tarafından bozlak olarak derlenmiş.”*

*Sen gidersen kendim berdar ederim
Bülbül gül dalına konmaz niderim
Elif kaddin büker kemend ederim
Ya beni de götür ya sende gitme*

dörtlülüğünün yanlış okunduğu, **kaddin** sözünü bilmeyenlerin o sözcüğü kadrin olarak okuduklarını söylüyor **kaddin** ile kadrin arasındaki farkı belirtiyor. Bizi ilgilendiren sözün yanlış okunma-

sından ziyade türkünün Çorumlu Âşık Hüseyin'e ait olduğunun söylenmesi. Şimdi bu konuyla ilgili tespitlerimizi sıralayalım:

Bizim beş dörtlük tespit ettiğimiz sözlerin üç dörtlüğü ile TRT repertuarındaki sözler aynı. Hiçbir değişiklik yok. Çorum'a gelinceye kadar türkü iki dörtlük fire vermiş. Diğer sözler tüm özellikleriyle varlığını korumuş. Korumuş korumasına ama B. Bilge Tokel yukarıda kaynak olarak verdiğimiz yazısında daha önce de belirttiğimiz gibi türkünün Çorumlu Âşık Hüseyin'e ait olduğunu söylüyor. Hangi kaynağa dayanarak bu tespiti yapmış bilemiyoruz. Biz türkünün Çorumlu Âşık Hüseyin'e ait olup olmadığını araştırdık. Sonunda Çorum ve civarında iki Hüseyin çıktı karşımıza: Biri Kul Hüseyin⁵, diğeri Âşık Hüseyin. Ziya Gürel'in *Halk Âşıklarından Ali'ler – Hüseyin'ler* adlı kitabında Âşık Hüseyin'le ilgili tespit ettiğimiz bilgiler Bayram Bilge Tokel'in bahsettiği Çorumlu Âşık Hüseyin olamaz. Mümkün değil. Çünkü iki âşığın yaşadığı zamanlar çok farklı. Adı geçen kaynaktan tespit ettiğimiz bilgiyi aynen aktarıyorum:

“Hüseyin'in bizdeki cönkünde:
*Sene bin yüz doksan yedi yazıldı
Zülüm arttı dayanılmaz zorun*

başlıklı bir deyişi var. Bu hicri tarih şimdiki tarihe göre 1780 – 1781'e tekabül etmektedir. Buna göre Âşık Hüseyin'in XVIII. yüzyılın sonlarına doğru hayatta olduğu belirtilmektedir⁶. Bizim bahsettiğimiz Afşin'in Erçene köyünden olan Âşık Hüseyin'in doğduğu yıl 1896, ölümü 1945'tir. Arada oldukça farklı bir zaman dilimi var. Çorum'lu Kul Hüseyin de böyle. Adı geçen kaynakta Kul Hüseyin ile ilgili de şöyle deniyor: “*Hacı Bayram'ın damadı olan Eşrefoğlu'nun yaşamı 16. yüzyıldadır. Kul Hüseyin'de 16. yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır.*”

O hâlde Bayram Bilge Tokel'in bahsettiği Ço-

5 Kul Hüseyin: Amasya ilinin Gümüşhacıköy ilçesinin Kiçi (Kaynak Kiçi yazıyor Keçiköyü olmalı) köyündendir. Şiirlerinde Kul Hüseyin olarak tapşırılmış. 1210 (1795) yılında doğduğu 1295 (1879) yılında öldüğü bilinmektedir. Köydeki mezarı ziyaret yeri olarak kullanılmaktadır.

6 Ziya Gürel, *Halk Âşıklarından Ali'ler – Hüseyin'ler*. S. 100, Yeniçağ Matbaası Ankara, Ağustos 1991.

rumlu Hüseyin de, Kul Hüseyin de bahsettiğimiz türkünün sahibi olamaz. Zira her iki Hüseyin'in yaşadığı zamanla Erçeneli Hüseyin'in yaşadığı zaman çok farklı. Arada önemli bir zaman farkı olmasına rağmen Kul Hüseyin'in, hem de Âşık Hüseyin'in⁷ şiirlerini tek tek inceledik. “*Gayri dayanamam ben bu hasrete*” dizesiyle başlayan bir şiire rastlamadık. Rastlamadığımız gibi adı geçen şiirin içeriğine yakın dörtlükler de bulamadık. Şiirlerini incelediğimiz her iki Hüseyin'in de Alevi olduğu, bu anlayışla şiirlerin yazıldığını tespit ettik.

Sonuç

Çorum Alaca'dan TRT repertuarına bozlak olarak giren türkünün Çorumlu Hüseyin'lere ait olmadığı kesinleşti. O hâlde tespit ettiğimiz *Gayri dayanamam ben bu hasrete* türküsü Erçeneli Âşık Hüseyin'e ait. Bu tespitini aksi ispat edilinceye kadar da geçerliliğini koruyacak diyor adı geçen türkünün Çorum varyantından da kısaca bahsetmek istiyorum. Hikâye şöyle:

“*Hüseyin Emre ile bir hayat kadının acıklı öyküsüdür⁸. Hüseyin, Çorum'un Alaca ilçesinde varlıklı bir ailenin oğludur. Nermin ile Çorum'da kırk gün kırk gece süren bir düğünle evlenmişlerdir. Fakat Hüseyin genelevdeki bir hayat kadınına sevdalıdır. Hüseyin bu sevdadan asla vazgeçmemektedir. Hüseyin'in ailesinin bu sevdadan haberi olur. Baskı ve şiddetle hayat kadınına Çorum'dan uzaklaştırırlar. Ve hayat kadını bu hasrete dayanamaz. Hüseyin'e bir şiir yazarak intihar eder. Ayrılık acısına dayanamayan Hüseyin kendini alkole verir. Hapishaneye düşer. Görkemli, varlıklı hayat bir anda bitiverir. Çorum'dan Ankara'ya göç eder. Sonuçta öz oğlu tarafından öldürülür.*”

Türkünün hikâyesi böyle... Hayat kadınının Hüseyin'e yazdığı şiir ise Âşık Hüseyin'in Acem Kızına “*Ya beni de götür ya sen de gitme*” diye arkasından yalvardığı dörtlükler. Şiiri kadın yazıyor, “*Hüseyin'im geçiyor gençlik çağları*” diyerek Hüseyin

7 Halil Rifat Arıncı. Çorum ve Havalisi Şairleri 1898 – 1972. Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara 1992.

8 <http://forum.vatansohbet.net/turkulerimizin-hikayesi/521-gayri-dayanamam-ben-bu-hasrete-turkusu-hikayesi.html>

tapşıyor. Çık işin içinden çıkabilirsen...

Hikâye Bedirhan Gökçe'nin türkülerle birlikte şiirler okuyarak sunduğu programa da konu olmuş. Kral TV'de⁹ yayınlanan program internete tarafımdan tespit edildi. Programa konuk olan Nihat Nikerel:¹⁰ (Kurtlar Vadisindeki Seyfo Dayı) “Yaşanmış olan hikâyenin kahramanı benim dayımdır. Nermin yengemi alırken 40 gün kırk gece düğün yaptı. Düğüne bizzat ben de katıldım diyerek yukarıda naklettiğimiz hikâyeyi anlattı.

Ben programı dinleyince doğrusu hayret ettim. Bana peri masallarını hatırlattı. Çorum'un Alaca ilçesinde 40 gün kırk gece düğün yapılıyor. Bunu da programın konuğu Nihat Nikerel²⁷ anlatıyor. Olayın kahramanı Hüseyin'in de dayısı olduğunu söyleyerek olayı tüm dinleyenlere naklediyor. Gerçekten de yakın zamanda böyle bir düğün gerçekleşmiş olsaydı, konuya ilgi duyan kişiler muhakkak duyardı. Zira günümüzde kırk gün kırk gece düğün yapmak her yiğidin harcı değil. Ayrıca önemli bir de haber.

Evet... Böyle bir programa tanık olduktan sonra türküyü TRT repertuarına kazandıran kaynak kişiyi aradım. Kaynak Çorum'un Alaca ilçesinden Ali İhsan Erdoğan. Ankara'da Keçiören'de market çalıştırıyor. Saz çalıp türkü söyleyen, bazı Çorum türkülerinin kaynak kişisi olarak kayıtlara geçen

9 Kral TV İz Bırakanlar programı: <https://www.youtube.com/watch?v=EL5eibuXoTQ>. <https://www.youtube.com/watch>.

10 Nihat Nikerel: 5 Şubat 1950 yılında Çorum'da doğdu. Babasının vefatından sonra, erken yaşlarda İstanbul'a gelen Nihat Nikerel, çeşitli işlerde çalıştıktan sonra, 1972-1976 yılları arasında uzun bir dünya seyahati yaptı. Daha sonra yurda dönen sanatçı, 1985 yılında senaryolaştırılabilecek öykü yazarak sinemaya adım attı. Çeşitli sinema ve dizi filmlerde rol almanın yanı sıra kitap yazdı. Nihat Nikerel, İstanbul Aydın Üniversitesinde İletişim Fakültesi Gazetecilik bölümü öğrencisi olup, aynı zamanda öğretim görevlisi olarak iletişim bölümünde ders verdi. 70'li yıllarda sinema ile oyunculuğa başlayan Nihat Nikerel, 100'e yakın sinema ve dizide rol aldı. Süper Baba, Aynalı Tahir, Sıcak Saatler, Köprü gibi dizilerdeki rolleri ile daha çok tanındı. 2003-2004 yılları arasında [Osman Sınay](#)'ın yönettiği, Kurtlar Vadisi dizisindeki Seyfo Dayı karakteri ile akıllara kazınan Nihat Nikerel, son olarak Deli Dumrul Kuşlar Âleminde filminde Zalim Baba karakterini canlandırdı. Nihat Nikerel, 26 Eylül 2009 tarihinde Beşiktaş'taki evinde kalp krizi sonucu vefat etti. Zincirlikuyu Mezarlığına defnedildi.

Alaca'dan Ankara'ya gelip yerleşen bir musikisever. Kendisiyle yaptığım telefon görüşmesinde türküyü kimden, nerede, ne zaman ve nasıl öğrendiğini sordum. Ağabeyinden öğrendiğini, söz ve müziğin kime ait olduğunu bilmediğini, bu konuda bir fikir beyan edemeyeceğini ifade etti. Türkiye çok kişinin sahip çıktığını, fakat hiç birinin gerçek sahibi olmadığı konusunda bilgi verdi. Sonra Nihat Nikerel'in TV programını seyredip seyretmediğini sordum. Seyrettiğini söyledi. Nasıl buldun? Anlatılanlar doğru mudur? dediğimde. O konuşurken kahkahayla güldüğünü, çirkin bir senaryoya kuyruklu bir yalan ekleyerek uygulamaya konulduğunu üstüne basa basa söyledi. Türkünün asıl kaynağının kim olduğu konusunu cevapsız bıraktı. *Gayrı dayanmam ben bu hasrete* adlı türkünün Çorum'da uydurulan hikâyesine de asla inanmadığını ifade etti.

Sonuç ne olursa olsun Âşık Hüseyin'in adı geçen türkülerini insanlık var oldukça yaşayacak, öne çıkan önemli eserler arasında yerini alan, söyleyenleri mest eden özelliklere sahip türküler olarak varlığını koruyacaktır. Kısaca Âşık Hüseyin: *Acem Kızı / Gayrı dayanmam ben bu hasrete / Bilemedim kıymetini kadrini* gibi güzel türkülerini repertuarımıza kazandıran adsız kahramanlardan biri. Bu çalışmada adsız kahraman âşık Hüseyin'in *Gayrı dayanmam ben hasrete* adlı türküsünü değerlendirerek hakkı hak sahibine teslim etmeye çalıştık. Bundan sonra sıra *Bilemedim kıymetini kadrini / Hata benim günah benim suç benim* adlı türküsüyle ilgili tespitlerimizi değerlendirecek hak sahibine hakkını teslim edeceğiz.

NOT: Âşık Hüseyin'le ilgili yaptığımız Afşin ve Elbistan araştırmasında bizi şerefliendiren konuksever dostlarımız Şair Sn. Mehmet Gözükaraya, Haşim Kalender'e ve Ahmet Süreyya Durna'ya sonsuz teşekkürlerimi sunar, Türk kültürüne yaptıkları hizmetlerini minnetle yâd eder, başarılarının devamını dilerim.

Dünyanın eski ve yeni bütün ulusları tarih boyunca müziğin eğitsel rolüne inanmışlar ve onu en önemli eğitim aracı kabul etmişlerdir. Eski devirlerde tanınmış filozof ve eğitimcilerle birlikte daha birçok devlet adamları ülkelerinin kalkınmasında müzik eğitiminin zorunlu olduğuna inanmışlar ve yeterince yardım ve hizmette bulunmuşlardır.

Gerçekten bugün gelişmiş ülkelerin çocukları gelişim süreci içinde müzik aracılığı ile zevk ve ruhlarının eğitilmesi temel bir araç olarak kabul edilmiştir. Hem de öyle ki bedenden önce ruhun geliştirilmesi daha üstün tutulmuştur. Bunun yanı sıra müzikle birlikte müzikli oyunların da çocuk ve gençlerin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Üstelik 1994 yılında Amerika'da bir psikolog tarafından yapılan araştırmaya göre küçük yaşlardaki müzik eğitiminin, zekanın gelişmesinde önemli rol oynadığı saptanmıştır. Bu ilginç bulgu, Amerika'lı psikolog Frances RAUSCHER'in okul çağı öncesi küçük çocuklara yaptığı bir araştırma sırasında ortaya çıkmıştır. Okul öncesi müzik dersi alan 19 çocuk ile müzik dersi almayan 14 çocuğa ileri yıllarda zeka testi uygulayan Amerika'lı psikolog, müzik dersi alan çocukların zeka düzeyinin diğerlerine oranla % 46 dolayında daha fazla olduğunu belirlemiştir. Müzik eğitiminin, özellikle matematiksel bir düşünce biçimi gerektirdiği için erken müzik eğitimi alan çocuklarda da bu yönde bir gelişmenin erken başladığını öne süren bu psikolog, anababalara yaptığı çağrıda çocuklarına küçük yaşlarda müzik dersi aldirmalarını ya da bol bol şarkı söylemelerini salık vermiştir.

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere; çocukta ruhun, zevkin, güzelliğin, iyiliğin ve zekanın gelişmesi büyük önem taşımaktadır.

Görülüyor ki, çocuklarını küçük yaşta müzikle eğitmeyen ülkeler ilerde, vatandaşının tinsel yönünü pasif bırakacak demektir. Oysa devlet vatana yararlı bir vatandaşını özdeksel ve tinsel açıdan

dengeli bir biçimde eğitmek zorundadır.

Bugün yurdumuzda müzik eğitiminin yeterince yapılmadığının örneklerini çok yerlerde görmekteyiz. Örneğin; futbol sahalarında halktan dinlediğimiz İstiklâl Marşımız tam anlamıyla bir curcunadır. Daha bunun gibi birçok örneki sayabiliriz.

Bir ülkenin insanları bir araya gelince toplu şarkı söyleme alışkısına sahip değilse, o ülkede müzik eğitime hiç değer verilmediği ortaya çıkar.

Bugün hangi batılı ülkenin insanları ne zaman bir araya gelseler polifonik şarkılar söyleyebiliyorlar. Bu onların müzik eğitime ne kadar önem verdiklerini gösterir.

Demek ki, müzik eğitime önem veren ülkeler uygarlığa kolay ulaşıyor. Çünkü ruhu, zevki, zekası eğitilen insan, yurdunun kalkınmasında daha katılımcı oluyor, her güzel ve yararlı şeye destek olabiliyor. Yani her kötü, çirkin, zararlı vb. şeylere karşı çıkıyor. Demek ki iyi bir müzik eğitimi veren ülkeler iyi vatandaş, iyi insan yetiştirebiliyor demektir. Bununla beraber o ülkenin insanları daima ileriye ümitle bakan, hareketli, gayretli ve iyiye, doğruya, güzele yönelen kişiler oluyorlar.

Sonuç olarak bir ulusun temel müzik eğitimi ilköğretimden başlar. Oysa bizim ilköğretim okullarımızda müzik eğitimi hemen hemen yetersizdir. Çocuğa tam bu yaşta eğitim vereceğimiz sırada ondan bunu yoksun bırakıyoruz. Hele ilköğretimin orta kısmına gelen bir çocuk istenilen formasyonu alamadığı için orada bir tıkanıklık başlıyor. Liseye geçince o çağdaki bir gencin bir estetik eğitimi, bir sanat ve müzik eğitimi almaya en uygun, en verimli kritik bir çağda iken bu eğitimi de kısır bırakıyoruz. Üstelik liselerden müzik dersini pasifize ederek .

Dileriz, bu durum böyle gitmesin, umduğumuz düzeye bir an önce ulaşalım.

Bundan dört sene önce, Olay Gazetesi'nin 25 Eylül 2012 tarihli nüshasında yazdığım yazıya şu cümlelerle başlamışım: "Onu, vefât ettiği gün -23 Eylül 2012'de- Büyük Câmi'de kıldığımız öğle namazını müteakip, Samsun Kıranköy Mezarlığı'nda ebedî yolculuğuna uğurladık. Otuz yıla varan dostluğumuz, sayısız hâtıralarla doludur."

Sayısız hâtıralar!.. Onların içinde ne muhabbetler, ne sıkıntılar, ne çatışmalar, ne istişâreler yok ki!..

Otuz yıl nasıl su gibi akıp gitti ise bu dört yıl da öyle su gibi aktı gitti!.. Yalnız şu var ki o, gülüşleri, sitemli bakışları, üzüntülü hâlleri ve daha nice tavırları ve şiirleriyle hep aramızda oldu!..

En sıkıntılı anlarında bile, elinden geldiğince memleketin durumunu düşünür, hâl çâreleri arar, istişâreyi severdi. Bu sebeple onun, dâimâ düşünceli, dâimâ bir şeylerle meşgûl olmaya çalışan mâsûm duruşunu arıyorum.

Taşhan'daki odasında, gazeteci-şâir-yazar Ali Kayıkçı'yla dostluğun verdiği muhabbetle yardımlaşması yanında, hemen hemen her sıkışık zamanında, telefonla beni arar: "Hoca, nerelerdesin?" der ve bunun üzerine, ben de anlardım ki Kemâlî Ağabey'in dertleşecek, kafa kafaya vererek iş hâlledecek birine ihtiyacı vardır, kalkar giderdim.

Taşhan, târihî vasfı yanında, onun, bütün zamanını geçirdiği, dostlarıyla buluştuğu bir mekândı.

Bir şiiri üzerinde düşünürken veya bir mevzû hakkında fikir yürütürken, kendisine, "Bu, şöyle, şöyle, şöyle olmalı... Böyle, böyle olursa, olmaz!.." dediğim zamanlarda, biraz sağa doğru eğik şapkasının altından beni göz ucuyla süzer, "Eh, sen öyle diyorsan, öyle olsun!.." der, asla tartışmaya girmezdi.

Âşık Kemâlî Bülbül, zor bir hayat yaşadı. Fakat, şunu hemen ifade etmeliyim ki hiçbir zaman, onun, bundan şikâyetçi olduğunu görmedim; bunu, kimseye hissettirmedi. Kendisi hakkında yazılan her müspet şeye -bir cümle bile olsa- fazlasıyla sevinir, ondan mes'ut olur,; keyiflenirdi. Fakat

hakkındaki menfî sözlere ise, - kim ne derse desin- hiç aldırmazdı. Hak bildiği yolda yürürdü!..

Asla k(ı)ravatsız gezmez ve düzgün giyinirdi. Türkçeyi güzel konuşurdu. Hitabeti de dinleyenleri cezbediciydi. Son zamanlarında, yolda yürürken, bastonuna dayanarak, sokak başlarında dinlenir, etrafı temâşâ eder, yanından geçen -neredeysen her- kесе- selâm verirdi.

Kafası, bütün zor şartlarına rağmen, hep, memleketin meseleleriyle meşgûldü. Mücâdele adamıydı. Zorluktan kaçmazdı. Dinî ve millî hassasiyeti yüksekti ve bunlardan kat'iyyen tâviz vermezdi.

Âşık Kemâlî Bülbül'ün 50. San'at Yılı münâsebetiyle 06 Mayıs 1997 târihinde yaptığım konuşmamdan - ki, bu konuşmam, Çağrı Dergisi'nin 45. sayısında da yayımlandı- bir bölüm naklederek onu anmak istiyorum:

"Bence, esas takdir edilecek bir başka husus daha var ki o da, Âşık Kemâlî Bülbül'ün şiire başlama dönemidir. İsterseniz bu döneme bir göz atalım:

Âşık Kemâlî Bülbül, 1928 yılında Samsun Kavak ilçesi Kozansıkı köyünde doğar. 1939 depreminde babasını ve birçok yakınını kaybeder. Bu sırada Kemâlî Bülbül on bir yaşındadır. İlkokulu bitirir ve Samsun'a gelir. Tahsiline devam imkânı yoktur. Samsun'da "Ali Baba Gazetesi'nde muhabirlik yapmaya başlar.

Muhterem misafirler; işte bu noktada durup bir tespit yapmamız gerekiyor. Nedir bu tespit? O zamanki Samsun, ne bugünkü Sasun'dur; o zamanki Türkiye, ne bugünkü Türkiye'dir. Samsun, 1924 yılında il olmuş takriben yirmi yıllık bir vilâyettir. Nüfusu 30-35 bin var veya yoktur. Yâni, bir kasaba görünümündedir. Dolayısıyla tıpkı Kemâlî Bülbül gibi, yaşamaya başladığı şehrin de hiçbir imkânı yoktur. Kavak ilçesinin Kozansıkı köyünden gelen, ilkokul mezunu çocuk denecek yaşta biri muhabirliğe başlamaktadır.

Sâdece bu kadar mı? Hayır!.. Âşık Kemâlî Bülbül, şiir de yazmaktadır. O kadar ki henüz on sekiz yaşında iken, bu şiirleri 1946 yılında "Kırık Sesler"

adı altında kitap hâline getirecektir. Evet, tahsili ilkokul, yaşı on sekiz ve imkânları sıfır denecek durumda bulunan bu genç insanın maksadı neydi? Bunu çok iyi düşünmek ve ders almak lâzımdır. Bu târih, yâni 1946 yılı, onun kitap neşrettiği yıldır. Demek ki, Âşık Kemâlî Bülbül, şiir yaşı olarak elli değil, ellinin çok üstündedir.

Âşık Kemâlî Bülbül'ün bu dönemine ait "Kırık Sesler" adlı kitabından "Hülya" adlı şiirini sunuyorum:

*Mehtapsız gecenin hülyalarında
Tefekkür iline daldım da geçtim
Kalbimi korkutan rüyâlarında
Feryadı teselli buldum da geçtim.
Derdimin dermanı bu kadar zor mu?
Düşünerek kaldım bitmiyor âhım,
Etrafımı saran alevsiz kor mu?
Istıraptan kurtar beni, Allah'ım!..”*

Kemâlî Bülbül, dâvâsı olan bir âşığıydı. Allahü teâlâyâ ve Peygamber Efendimize olan bağlılığı, şüphesiz ki en öndeydi. Türk milletine âşıktı; ve o, Azerbaycan'dan Kerkük'e, Üsküp'ten Türkistan'a, Kıbrıs'a, Kırım'a...şiirleriyle uzanan bir kavi bilekti.

"Aslım Topraktan" başlıklı şiirinden bir bölüm alarak onu, tekrar rahmetle analım:

*"Bana alkış tutup mağrur etmeyin;
Aslım topraktandır, toprak olacak...
Ölünce ölümü umur etmeyin;
Aslım topraktandır, toprak olacak..."*

*Çekilen besmele asıl sermayem
Anama babama evlâtlık payem
İnsanlığa hizmet gayretim gayem
Aslım topraktandır, toprak olacak..."*

*Cenâb-ı Allah'ın emriyle geldim
Onun varlığıyla düştüm yüceldim
Eskiden genç idim, şimdi kocaldım
Aslım topraktandır, toprak olacak..."*

*(...)ÂŞIK KEMÂLÎ'yim, Samsun'dur ilim
Kavak'ta büyüdüüm ilde değilim
Doğduğum köyedir kabre meyilim
Aslım topraktandır, toprak olacak..."*

İnanmış adam!.. Rabb'im, kabrini cennet bahçesi eylesin!.. Nûr içinde yat!..

OĞUZBAŞARAN'LA "KALEM SOHBETLERİ"

R. Mithat YILMAZ

“Kalem Sohbetleri” Bekir Oğuzbaşaran'ın denemelerini topladığı üçüncü kitabı. “Bir Yaşama Biçimi Edebiyat” ve “Denemeyi Deneme” kitapları hakkında görüşlerimizi daha önce bu sü-tunda ifade etmiştik. Bugün, “Kalem Sohbetleri” üzerine olacak diyeceklerimiz.

Ama gelin evvela kısaca yazarı tanıyalım:

Bekir Oğuzbaşaran, 1946 Kayseri doğumlu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunu. 1975'ten itibaren Türkçe edebiyat öğretmeni ve öğretim görevlisi olarak vazife yaptı.

1973-1975 yılları arasında İstanbul'da Yeni Sanat dergisini çıkardı. Birçok gazete ve dergide çalıştı. Pek çok gazete ve dergide yazıları, şiirleri çıktı. Yıllarca, Kayseri'de çıkmakta olan Berceste dergisinin yayın danışmanlığını yaptı.

Verimli bir yazar Oğuzbaşaran soyismiyle müsemma “başarılı.” Başlıca basılı eserleri:

Necip Fazıl'ın Şiiri (1983)

Kültür ve Edebiyatımızdan Manzum Portreler (2007)

Rubaiyyât-ı Oğuz (2007)

Geleneğin İzinde (2009)

Bir Yaşama Biçimi Edebiyat (2010/İkinci baskı: 2011)

Necip Fazıl Gerçeği (2011)

Bir Gül Düştü (2011)

Poetika Rubâileri (2012)

Âhir Zaman Rubâileri (2012)

Söz Demi (2013/İkinci baskı: 2013)

Denemeyi Deneme (2014)

Hikmet Burcu (2015)

Kalem Sohbetleri (2016)

Nüve Kültür Merkezi yayını olan Kalem Sohbetleri, iki bölüm halinde 224 sayfadır.

Birinci bölüm, Oğuzbaşaran'ın yazılarına,

ikinci bölüm ise kimi yazarların onun Bir Yaşama Biçimi Edebiyat ve Denemeyi Deneme eserleriyle ilgili değerlendirmelerine ayrılmış. Bu değerlendirmelerden biri de “Oğuzbaşıaran’ın Denemeleri” başlığıyla bu fakire aittir. Ayrıca bu bölümün sonunda Mahmut Bıyıklı’nın yazarla bir söyleşi yer almakta.

Bir zamanlar yazılarında “Ali Başoğlu” müstear ismini de kullanan Bekir Oğuzbaşıaran, rahatlıkla denebilir ki bir Necip Fazıl mütehasıdır. Kendi ifadesiyle elinde Necip Fazıl’la ilgili beş bin sayfayı aşkın materyal bulunmaktadır.

Oğuzbaşıaran, okurken dikkatli, yazarken titiz biri. Bir hata, bir yanlış, bir eksik gözünden kaçmıyor. Bunu, bu kitaptaki birçok yazısında görmek mümkün. Ama biz buna sadece iki örnekle yetinelim:

İlki, 55. sayfada, Pars Tuğlacı ile ilgili “Bir İntihal Olayı” kısa yazısı. Bu yazıda, Oğuzbaşıaran’ın dikkatini ve okudukları üzerindeki hassasiyetini görüyorsunuz aynı zamanda.

Bunların yanında onun hafıza gücünü de gösteren ikinci bir yazısı var ki kayıt düşmeden geçmek istemiyoruz. Eleştiri dozu yüksek yazılardan biridir bu aynı zamanda yazarımızın. Açın 91. sayfada Nuri Pakdil’in “Umut” adlı oyunu için yazdıklarını okuyun.

Bahis eleştiriden açılmışken, okumanızı önereceğimiz bir yazı da 56. sayfada yer bulan “Eleştiride Ölçü” yazısıdır. Ölçüyü kaçırmadan yazdığı eleştiri yazılarından daima olduğu gibi; yerli yerinde ve insafı elden bırakmadan.

Sizi bilmem ama benim Kalem Sohbetleri’nde ilgimi çeken yazılardan biri de 94. sayfadaki “Yazarlarımız Çocukken Neleri Okumuşlar” serlevhalı olanı. Hâliyle bu yazıyı okurken kendi çocukluğunuza gidiyor ve bir mukayese imkânı buluyorsunuz. Hatta bununla da kalmıyor, bir de kendi çocuklarınızın okuduklarını/okumadıklarını içten içe gözlemliyorsunuz.

Ve insan ister istemez bu satırları, bu sayfaları okurken, Nurullah Ataç’ın, “Bir edebiyatçı yirmi

dört saat edebiyatçı olmalıdır” sözünü hatırlıyor. Sonra da hakkını teslim ediyor yazarın; “Bekir Oğuzbaşıaran yirmi dört saat edebiyatçı.”

Katıldığı şiir akşamlarından bahsediyor şair epeyce; 11. Suçıktı Şiir Akşamı, 1. Erciyes Şiir Günleri, 12. Uluslararası Hazar Şiir Akşamı, 2. Yeşilirmak Şiir Şöleni, İstanbul Şiir Günleri, Kahramanmaraş Dolunay Şiir Günleri.

Fakat teslim etmeli ki Bekir Oğuzbaşıaran en çok da Hazar Şiir Akşamları’ndan uzun uzun ve övgüyle söz ediyor. İftihar ettik.

Muhsin İlyas Subaşı’nın “Sevgi Donanması” kitabını tanıtırken, söz Leylâ’ya dair olanda görün ki ne demiş Bekir Oğuzbaşıaran. Çok hoşuma gitti; “Leylâ’nın bütün ... metinlerde sadece bir kadın olarak kaldığı ... söylenemez. Leylâ adeta sevgiyle dolu gönüllerin yaratılışa uygun biçimde yöneldiği ideal güzellik olarak da düşünülebilir. Bir platonik aşk simgesi...”

Şahane ve şairane!

108-111. sayfalar arasında bir sualin cevabını arıyor şair; “Kimler Şiir Yazamaz?”

172. sayfada bu defa, “Niçin Yazıyorum?”un cevabını aramaya başlıyor Oğuzbaşıaran. Sayfanın boşluğuna not düşmüşüz okurken:

“Niçin yazıyorum’ bir yazar için önemli. Okuyucu için de öyle. Ama ya ben, Bekir Oğuzbaşıaran’ın ‘nasıl yazdığını’ da merak eden bir okursam?”

Niçin yazıyorum’a göre daha özel bir saha ama olsun. Muziplik de olsa bekleyeceğiz.

Bir beklentimiz daha var “Kalem Sohbetleri” yazarından. O da şu:

Kitapta yer alan yazıların hangi tarihte, hangi dergide yayımlandığına dair bir kayıt yok. Özellikle kimi yazıların sonunda insan bir parantez içi bilgi olarak bunu arıyor, umuyor.

Bekir Oğuzbaşıaran, önceki kitaplarının birinde, “Yazmak, dil tarlasını sürmektir” demişti.

Yazımızın sonunda, başarılı sürümler, bol hatlar diliyoruz Oğuzbaşıaran’a biz de.

Tanzimat, Osmanlı toplumunun hatta ondan da öncesi İslam'la birlikte Müslüman Türk toplumunun en önemli değişim olayıdır. Osmanlı elit kesimde Batının üstünlüğü olgusuyla ortaya çıkan yeni algı, anlayış ve yaklaşımlar sonuçta Tanzimat'ı ortaya çıkaracaktı. Jön Türkler adı verilen eğitilmiş elit kesimin topluma zıt oluşturduğu ivme zamanla devlet yönetimini onlar anlayışına getirerek Tanzimat kararlarını sonuç vermiştir. Burada elbette ki devlet örgütlenmesi ayaklı Batılı entelektüellerin etkisi de göz ardı edilemez. Buna destek olarak Avrupa'ya kaçmak zorunda kalan malum elitlerin orada korunup beslenmesi ve desteklenmesidir. En azından yayın organlarını Avrupa da çıkarıp İstanbul'da yaymalarınıdır.

Türklerin İslam olması sonrası ortaya çıkan toplum yapısı İslam dini önceliklidir. Büyük Selçuklularda net olarak ortaya çıkıp Anadolu Selçuklularıyla tamamen oturup Anadolu Müslüman Türk aile yapısının değişimi olan bu toplum yapısı Osmanlılarda zirve noktada devam etti. Tamamen İslam dini veri tabanlı bir toplumdur bu toplum.

Ne yazık ki ne olduysa Batının her alanda büyük güç olarak ortaya çıkmasında oldu her şey. Artık asırlık toplum büyümesi yavaş yavaş bozulacaktı. Zira İslam tabanlı toplum veri tabanına yavaş yavaş farklı bilgiler giriliyordu.

Jön Türkler, yeni Osmanlılar, devlet yönetimine etkileriyle toplumun değişimini sonuç verecek Tanzimat uygulamasını başlatırlarken devamında gelenler kültür, sanat, edebiyat, basın, yayın yoluyla toplum fertlerine etkin olmaya başlayacaklardı. Şinasi ile başlayıp Ahmet Mithat'ta, Hüseyin Rahmi'de bilinçli, Tefik Fikret ve Halid Ziyâ'da tam etkin bir faaliyet söz konusuydu.

İkinci Abdülhamit, devletin askeri alanda başlattığı Batı eğitim sistemini tüm yurttan açtığı okullarla askerî alan dışında da bilinçli olarak uygulayacaktı. Diğer taraftan klasik eğitim sistemine de dokunmamıştı Abdülhamit. Ancak Batıdan esen rüzgar çok güçlü bir rüzgardı ve mevcut toplum tabanlı ürünleri etkisiz ve etkisiz kılıyordu. Abdülhamit'in yeni Batı eğitim sisteminde, mevcut toplum yapısına ters farklı verilerle yeni bir nesil hatta toplum meydana geliyordu. Bu gelişim gerekli ve zorunluydu ancak hatalı yükleme kaynaklı ters bir durum, olumsuzluk hatta zıt bir ikilem söz konusuydu.

Bu, Cumhuriyetle daha net olarak ortaya çıkacak ve görselde tam Batılı gibi olduk denilirken koca bir imparatorluğu kaybetmiş; Batı gibi olmanın başlangıcının daha da gerisinde kalmıştık. İslam dini tabanlı Müslüman toplum yapımız, Anadolu'da onca hercu-merç sonrası aile bazında belirli oranda kendini korumuş ve altmış yetmişlere gelindiğinde devlet anlayışıyla onca tahribata rağmen Anadolu dini aile yapısı arasında korkunç uçurum ortaya çıkmıştı. Bunun en prototip örneği yaşanan başörtüsü sorunudur.

Evet başörtüsü sorunu onca masum insanın hayatı zehir edilerek sonuçta çözüldü sayılır mı? Ancak asıl sorunumuz fert ve toplum düzeyindedir. Çin veya Japonlar batılılaşmalarında fert ve toplum düzeyinde ciddi, etkin bir sorun yaşamamışlardır. Oysa bizde durum farklıdır. Müslüman olmayan tüm doğu ülkeleri ile Müslüman ülkeler arasında batılılaşma açısından bu noktada fark vardır.

Olay sadece yönetselde değildir. Müslüman ülkelerde iktidar olmak toplum veri tabanında muktedir olmak demek değildir. Bugünlerde Osmanlı hakimiyeti, Osmanlı özlemi dillendirilip hedef hâline getirilmesine rağmen realitede bir arpa boyu yol kat etmiş değiliz.

Kültür, sanat, edebiyat, basın, yayın kısaca medya, Ahmet Mithatları, Hüseyin Rahmileri, Fikretleri, Halid Ziyaları topluma etkinlikte kat be kat geçmiş durumda. Medya yoluyla hâlâ toplum veri tabanına ters bilgiler yükleniyor da yükleniyor.

Burada toplumsal değişimlere olumsuz bir yaklaşımımız söz konusu değildir. Fert ve toplum elbet değişir, değişmelidir de. Ancak bu değişimler tabanda bir şeyleri götürüyor ve olumsuz etkiliyorsa burada bir sorun var demektir.

Olay ne sadece yönetsel ne de sadece eğitimsel ve siyasal değildir. İsmet Paşanın dediği gibi 'iktidar olmakla da muktedir olunmaz'. Okullar açmakla da her şey çözülmez. Olay şahsi ve ferdî de değildir. Atasözü ile de ifade edersek 'bir çiçekle bahar gelmez'.

Ama bir gerçek var, Tanzimat'tan bu yana batıyı yakalama adına gayretler gösterdik bu, hep ideal ve hedeflerimiz oldu. Bu güne gelindiğinde elbette gelişmişlikte başlangıca göre çok mesafe kat ettik. Ama şu bir gerçek ki Batıya dönüp baktığımızda onlara yaklaşma adına fazla bir yol kat etmiş sayılmayız. Maalesef yeni gelen neslin de görüntüsü ortada.

Zamanımızda sosyal bağlar o kadar artmış, sosyal ilişkiler o kadar çoğalmış, geçim şartları, hayatın gerekleri, insanın muhtaç olduğu araç ve gereçler o derece çeşitlenmiş, medeniyetin baş döndürücü bir hızla gelişmesi ve gelişmeyi sürdürmesiyle öyle yenilikler, öyle buluşlar, insana yardımcı öyle fennî icatlar hayatı kolaylaştırıcı imkânlar ortaya konmuştur ki bütün bu ahval ve şerait ortamında ancak ve ancak yalnız MİLLETİN KALBİ hükmünde olan TBMM'nin varlığı ve devamıyla bu millet, bu vatan ve bu devlet ayakta durabilir. Varlığını ancak bu şekilde diri tutabilir, koruyabilir, kaim ve daim kılabilir. Çünkü halk efkârına tercüman olan ve olacak olanlar yalnız o yüce meclis çatısı altında kendilerine bir sığınak, bir dayanak, emin bir atmosfer bulabilirler.

Zira o meclisle ve o mecliste yapılacak meşveret, istişare, danışma ve görüşmelerle ancak böyle bir ortamda asrın baş döndürücü ilerleyişi karşısında alınacak müspet-menfi tavır ve vaziyetler dile getirilir. Enine boyuna masaya yatırılır. Her yönüyle konuşulup tartışılır. Millete nasıl bir hareket tarzı gerektiği karara ve hükme bağlanır.

Kaldı ki “Çıkar âsâr-ı rahmet, ihtilâf-ı rey-i ümmetten.” (Rahmet eserleri çeşitli fikirlerin ortaya konmasıyla yâni karşılıklı fikir alış verişi yapılarak kendini gösterir.)

Nitekim “Ümmetimin ihtilâfı rahmettir.” anlamındaki Hadis-i Şerif de bu hususta bize ışık tutmaktadır.

Evet, bu millet, bu vatan ve bu devlet “Hürriyet-i Efkâr” (fikir hürriyeti)in en geniş manada mekân tuttuğu, tutması gerektiği TBMM'nin ve onun emrindeki kahraman Türk ordusu sayesinde –Allah'ın izniyledimdik ayakta durmaktadır. İnşallah bu hâlini, kıyame te kadar da devam ettirecektir.

Dikkate şayan bir husus vardır ki, o da şudur: Dünya tarihinde milletler kurtuluş ve kuruluşlarından sonra meclislerini kurdukları hâlde Türk milleti, İstiklâl ve Kurtuluş Savaşı'na her şeyden önce, TBMM'ni kurmakla başlamıştır.

TBMM, Türk İstiklâl Savaşı'nı Gâzî Mustafa Kemal'in şahsında, millî orduya komuta ederek zaferle taçlandırmasını bilmiş yegâne meclistir.

Bunun içindir ki TBMM, GÂZÎ MECLİS'tir.

Bugün de bu millî gerçeği yani “GÂZÎ MECLİS” olduğunu tüm dünyaya, bir kere daha, hem de çok gür bir sesle, haklı bir gururla haykırması:

“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım

Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım!” kükreyişiyle emperyalist malum devletlere, ayaklarını denk almalarını, bilvesile bir kere daha hatırlatarak, gereken tarihî ihtarı bulmuştur.

İçimizdeki bedhahlara gelince, onlara da şu şekilde seslenmek icab eder:

“Türk Milleti İslâmiyete bayraktarlık etmiş, dini uğrunda yüz binlerle, milyonlarla şehit vermiş ve milyonlarca veli yetiştirmiştir. Binaenaleyh kahraman ve fedakâr İslâm müdafilerinin torunlarına, yani Türk Milleti'ne kılıç çekilmez.”

DİRİLİŞ

Tohuma gebe toprak destur geldi yarıldı
Bir cihan devletinin harcı burda karıldı
Bir mübarek çınarın hamuru mayalandı
Bir yerde solan hilal orda parladı yandı
Görev için bekleyen Yesevi dervişleri
Söğüt dedi yürüdü Türk, İslam ermişleri
İlahi bir işaret Söğüt, Söğüt diyordu
Bozkurtlar akın, akın o yana gidiyordu
Türk İslam aleminde karanlıklar kopkoyu
Dört yüz çadır mevcutlu dipdiri Kayı boyu
Yüce Tanrı'nın emri bir boşluk dolacaktı
Bu küçücük fideden bir çınar olacaktı
Yüce Allah oldurdu olmazları burada
Önemsiz görülenler kazanmıştı kurada
Nice kutlu ellerle konuldu temel taş
Söğüt mübarek belde, Söğüt bir deste başı

Ahmet DOĞAN